

גליון
באר
הבדשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

תצוה

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
וכן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימיל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש

דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית

Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית

Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית

Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית

Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית

Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון **ארה"ב:**
Mechon Beer Emunah
1660 45th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
כל הזכויות שמורות להמכון © 2022

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון באר האמונה הינו נגד החלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת תצוה

- ב מזונותיו של אדם קצובין - שטות היא להתייגע לריק
- ד שמן זית זך - ה'כתית' מביא את ה'שמן' והאור
- ז ושכנתי בתוך בני ישראל - לעת נעילת ימי השובבי"ם ת"ת
- ח כתית למאור - שברון הלב להאיר ולהתעלות ולא לשקוע בייאוש
- יא ואמרו אמן - חשיבות ומעלת עניית 'אמן'
- יג ונשמע קולו - שמירת הדיבור והזהירות מלה"ר ורכילות
- טו אשר על העדות - ע"י עסק התורה יינצל מן הייסורין
- יז וטוב לב משתה תמיד - קדושת 'פורים קטן' וסגולותיו

סדר ועימוד:

א.י.ש. אשדוד

shwrtz@bezeqint.net

פרשת תצוה

מוזנותיו של אדם קצובין - שטות היא להתייגע לריק
 בפרשתן (כו ב), 'ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך
 שמן זית זך כתית למאור, וברש"י, 'כתית
 למאור ולא כתית למנחות' (מנחות פו.). וביאר הרה"ק
 ה'חתם סופר' זי"ע (תו"מ ד"ה כתית) דהנה אמרו בגמ' (מגילה
 ו:) 'ואמר ר' יצחק אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי

א. כה היה מעשה באיש צדיק מתושבי ארה"ק העוסק לפרנסתו בהגהת תפילין ומזוזות, ונתקיים בו בקשתם
 ותעניותיהם של 'אנשי כנסת הגדולה על כותבי ספרים תפילין ומזוזות שלא יתעשרו' (פסחים נ:), ובפרט שהוא
 עומד בעיצומה של הסוגיא הקשה - 'האב חייב בבנו להשיאו, אמנם, זה האיש מתחזק תדיר באמונה ובבטחון
 באבינו שבשמים הנותן לחם לכל בשר, ובעצת רבו הוא יוצא לחו"ל מפעם לפעם כש'הגיעו מים עד נפש', ויוצא
 בזה גם חובת 'גלות'. והנה בראשונה, היה אומר לבני ביתו בצאתו מהבית כי אין לו שום תוחלת כמה ישתכר שמה,
 אלא נלבש והשליך יהבו על ה' אשר אהבו, בהגיעו לשם היה דרכו להעמיד 'דוכן' בפתחי בתי כנסיות ובתי מדרשות,
 שם פרסם מכתבי המלצה מגדולי הרבנים המכירים אותו ומעידים על כשרותו וטיב עבודתו, ואכן ישראל קדושים
 נתנו לו פרשיות תפילין ומזוזות לבדקם, ושילמו לו כפי ה'שער' המקובל שם בדולרים... וחזר כשסכום נאה באמתחתו.
 כנ"ל היה גם בפעם השנית, והנה בהיותו בארה"ב בפעם השלישית ידע שעליו להחזיר סך 14,000 שקלים לאחד
 הגמחיים, על כן התקשר לידידו וביקש ממנו 'הלוואה' שיפרע במקומו את ההלוואה, והוא יפרע לו מיד בשובו לארה"ק,
 הלה נעתר לבקשתו, על כן שלח ה'מגיה' את בנו לבית ידידו שיקח ממנו את הסכום מעות ויפרע בו את החוב
 בגמ"ח. אך דא עקא, שבפעם הזאת 'משום מה' לא הצליח כלום וחזר ביום חמישי בשבת לביתו 'בידיים ריקות'...
 למחרת, בערב שב"ק התקשר לידידו (המלווה החדש) והתנצל שלצערו לא ראה ברכה בעמלו, ושב כמעט בידיים ריקות,
 והוא מחלה פניו שיאריך אפו ויאריך את זמן הפרעון ומקווה מאד במשך השבועיים הקרובים להשיג את הכסף
 ממקום אחר, סבר הלה וקיבל.

מנהגו של אותו 'מגיה' לשבת בכל מוצאי שב"ק ביחד עם חברים לדעה בני גילו לשיעור קבוע ב'שער הבטחון'
 שב'חובת הלבבות', כשהם מתחזקים ביחד בבטחון בתקופת נישואי הילדים אשר ההוצאות והחובות מגיעים עד
 לשמים ועד בכלל... וכל אחד מספר לחבריו מה שראה בעיניו גילויי השגחה פרטית. באותו מוצאי שבת שלאחר
 חזרתו הלך כדרכו ל'שיעור', ופתח אחד וסיפר מעשה שאירע עמו, וכן הלאה, עד שפתח את פיו, ואמר שמעו נא
 למעשה נפלא של השגחה פרטית שהיה עמי, נסעתי לארה"ב והייתי בבתי כנסיות ובשטיבלעך, שם העמדתי דוכן
 והגיעו המון רב והתעניינו במלאכת הקודש, שאלו וחקרו ודרשו, והלכו כמו שבאו מבלי שיתנו לי תפילין ומזוזות
 לבדוק... כל השומעים היו בטוחים שהוא עומד לספר איזה נס שהיה ביום האחרון... ושאלוהו בקוצר רוח, נו... מה
 היה הסוף... השיב להם, הסוף היה שחזרתי בלא כלום, ואמר באמונה תמימה ושלימה, וכי דבר זה שהגיעו רבים
 ולבסוף לא 'קנו' אינה השגחה פרטית... הלא הקב"ה השגיח עלי בפרטות והוא שגזר שלא אשתכר פרוטה...

מיד בסיימו את הדברים השמיע הסעלפאון (פלאפון) קול תרועה, והיה זה בנו (שנשלח על ידו 'לגלגל' את החובות...), ענה
 האב, הנני עתה באמצע שיעור חובות הלבבות, בגמר השיעור אדבר עמך, וכן עשה, כשדברו אב ובנו, סיפר הבן,
 'פלונ' הידיד ההוא התקשר אלי... נבהל האב (כי הבין שהלה דרוש את שלו), ושאל ברעדה, מה רצונו, והרי כבר דברתי
 עמו ביום שישי והסכים לדחות את זמן הפרעון בעוד שבועיים, ובכלל, מה הוא 'מערב' אותך בתוך העסק... השיב
 הבן, ס"ה הודיע לי האיש שהוא מוחל על כל החוב...

ומלבד מה שיש להתבונן בעצם הדברים כי גם ההפסד והכשלון אף הם בהשגחה פרטית ומדוקדקת... הרי מכאן
 נראה כי ה'פרנסה' אינה תלויה בהשתדלות אלא היא נשפעת ממרומים כפי הקצוב לכל אחד ואחד, שהרי מצד
 אחד נגזר עליו לעשות השתדלות, לנדוד למרחקים ולכתת רגליו ולהציע 'מרכולתי', ומאידך נגזר עליו ל'הרוויח'
 14,000 שקל, אך לאותו רווח אין שום שייכות להשתדלות... וכמו שרימזו בלשון הגמ' (חולין ז.) 'נתן עיניו בצד זה

באר הפרשה - פרשת הצה

ג

העדיף והממעיט לא החסיר^ג. והנה, רבים מהפכים הדברים, והיינו, בעבור השגת פרנסתם יכתתו עצמם (מלשון כתיבתה וכתישיה), וישברו גופם ונפשם להביא טרף לביתם, גם יכתתו רגליהם מעיר לעיר וממקום למקום ביגיעה יתירה (יתר על גדרי השתדלות...), ואילו בנוגע להשגת תורה ויראת שמים יסמכו על ה' העושה לי כל צרכי^ד... ולזה כיוונו חז"ל בדרשתם, כתיבת - היגיעה שהאדם מייגע ומכתת עצמו תהא רק למאור, כלומר

ואכל בצד אחר, כך האדם משתדל במקום אחד, אך 'אכילתו' היא מצד אחר כלל... ושלא לפי מעשיו או השתדלותו. וכאותו מעשה שהיה להגה"צ רבי שלום שבדרון זצ"ל, שפעם נסע ללאנדאן לאסוף מעות וכספים עבור ה'פעילים' (שהיו מצילים נפשות ישראל משמד רחני), והייתה נסיעתו מלווה בברכתו ועידודו של הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע. למעשה לא הצליח רבי שלום לקבץ מעות כפי הצורך, בשובו לארה"ק נכנס אל החזון איש, בטרם פתח פיו לספר העובר עליו, אמר לו החזון איש - היה כאן יהודי מבראזיל ושמו בערקאוויטש והשאיר לצדקה צ'יק (טשעק) בן 500 \$ - סכום עתק בימים ההם, והועדתי את הצ'יק עבורך בעבור ה'פעילים', וכה אמר לו החזון איש, עתה הראית לדעת, שאין האדם עושה אלא 'השתדלות' - עשית השתדלות בלאנדאן ובאה ישועתך מבראזיל... הא לך שאין המעות תוצאת ההשתדלות. נוסף עוד דבר יקר שאמר ה'מגיה' הנ"ל, שהרגיש בעצמו שבשעה שסיפר ברבים אותה השגחה פרטית שליוותה אותו שלא להצליח וקיבל עליו את הדין באמונה שלימה מיד 'ונהפוך הוא' והגיע אליו הרווחה במחילת החוב... כי גדולה היא קבלת הדין באהבה להמתיק כל הדינים. וכמובא במדרש (איכ"ר א מט) על מרים בת בייתוס הנחתום שנשבתה לבין הגויים בעכו ופדו אותה מידיהם ואף קנו לה 'חלוק' שיהא לה בגד ללבוש, וירדה לחוף הים לשטוף אותו לכבסו והגיע גל אחד ושטפה ו'נטל' עמו את הבגד למצולות ים, שוב קנו לה חלוק אחר, וגם הוא נשטף בין הגלים, וכשרצו לקנות לה בגד שלישי אמרה להם 'הניחו לו לגבאי שיגבה את חובו, כיון שצדקה עליה את הדין רמז הקב"ה לים והוציא לה פְּלִיָּה'. כעין זה ממש איתא גם ב'ירושלמי' (שבת פט"ז ה"ז) 'מעשה שנפלה דליקה בחצר יוסי בן סימאי בשיחין וירדו בני קוצרה (אנשי השר) של ציפורין לכבות ולא הניח להן. אמר להן הניחו לגבאי שיגבה חובו. מיד קשר עליו הענן וכיבהו'.

ב. ובאמת, האמונה כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל היא היא ה'סגולה' לפרנסה. וכאותו רמז נאה שאמרו בעניין אבני החושן שנכתבו בפרשתן (כח יז-כא), וכתב רבינו בחיי (כח ט), כי האבן ששמה 'יהלום' היא כנגד שבט זבולון, וז"ל, זבולון על יהלום וכו', והיא לבנה כולה על שם שהכסף לבן, והוא סימן לעשרו של זבולון שנאמר (בראשית מט יג) 'זבולון לחוף ימים ישכון', לכך ניתנה לזבולון והיא מצלחת בפרקמטיא, וסגולת האבן שמביאה שינה על האדם, עכ"ל. ונמצא שאבן היהלום מביאה עשירות ושינה, ובדרך צחות יש לומר, כי אכן דווקא על ידי שהאדם מרגיש כישן שאינו עושה מאומה, אלא מכיר שהשפעת הפרנסה היא רק מן השמים בלא שום שייכות למעשי ידיו אזי באה עליו העשירות (ובודאי אין הכוונה ל'שינה' ממש, כי כאמור מחובת האדם לעשות השתדלות, אלא שמרגיש כישן), אכן מי שנדמה לו שהוא 'ער' ועושה רבות בכוחו ועוצם ידו הרי העשירות מתרחקת ממנו ח"ו...

ג. בפרשתן (פקודי לט כא), 'ולא יזח החושן מעל האפוד', וביאר הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (דרש משה תצוה), שהנה אמרו חז"ל (זבחים פח): שהחושן מכפר על עיוות הדין ואילו האפוד מכפר על ע"ז, אמנם באמת שני חטאים אלו שורשם אחד, והוא חסרון באמונה, כי המאמין בא-ל חי שהוא קוצב את הפרנסה, ואי אפשר לשום אדם להרוויח יותר מאשר נגזר עליו אפילו משהו, אינו נוטל משל חברו מאומה שלא כדין, ואף אינו מורה 'היתרים' שונים לעצמו, כי הוא יודע אל נכון שלא יועיל לו כלום ומה לו לעשוק ולגזול, וזה שחטא ונטל משל רעהו סימן שחסר לו באמונה השלימה, והרי זה מעין כפירה ועבודה זרה, ועל כן 'לא יזח החושן מעל האפוד' - להורות שב' עניינים אלו שורשם ממקור אחד.

ד. הרה"ק 'קדושת לוי' זי"ע עיכב פעם יהודי אחד בלכתו ברחובה של עיר, והחל לעוררו בענייני מוסר ויראת שמים, הלה שמיהר לעסקיו אמר לרבי אבקשכם רבי קדוש, עזבוני כעת לנפשי כי ממחר אנכי לעסקי הרבים, אמר לו הרבי לא מחכמה שאלת על זאת, כי כל העסקים ורווחיהם הלא כתובים הם בספר מראש השנה, ולא תפסיד מאומה מהנקצב לך אף אם תתמהמה עמי, ואילו מה שמדבר אנכי עמך בענייני 'יראת שמים' הרי השגתם תלויה בידך, כי 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים' (ברכות לג:), ואם לא תעבוד להשיגם לא יהיה לך 'יראת שמים'.

כדברים האלה אמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (שש"ק ח"א אות תפ"א, הובא בליקוטי הרי"ם ערך פרנסה) כי יש שני דברים שהעולם טועה בהם ומהפך אותם, הא'. הוא עניין הפרנסה ש'מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה עד ראש

באר הפרשה - פרשת תצוה

סופר' זי"ע (בן בתו של החתם סופר) לפרש ע"ד המוסר, דרבו המתקשים ומתנסים במסכת יסורים, קושי והסתרה, כל חד וחד בדיליה, ובמר ליבם שואלים 'מה נשתנה', מדוע באתה אלי הרעה הגדולה הזאת, אמנם באמת, כל אותם יסורים לא נועדו אלא לזכך את האדם בעולם הזה בכדי שיקבל כל שכרו בעולם הבא, והקב"ה מצפין ומצרף להם את הטוב הראוי להם בעוה"ז עבור הקרן שיהיה קיים להם לעוה"ב. וראיה לדבר, ממשח רבינו ע"ה ארון כל הנביאים, כי מי לנו גדול ממנו,

לדברי תורה ויראת ה' (שהרי המנורה רומזת לתורה), ולא בתית למנחות - בענייני פרנסה (הנשפעים מכח השולחן והמנחות) שבוה לא יתייגע ולא יכתת עצמו כ"כ, שהרי לא תועיל לו יגיעתו ולא כלום להוסיף לעצמו מאומה יותר ממה שנקצב לו, ומה בצע שיטרח לחינם וללא תועלת.

שמן זית זך - ה'כתית' מביא את ה'שמן' והאור

בפרשתו (כו כ), 'ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך'. איתא מהגה"ק ה'חתן

השנה', והב'. הוא ענין היראה שהרי 'מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה' (דברים י יב) וכן אמרו 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים'. והנה בענייני הפרנסה - אשר בידי שמים הוא, כל אחד רודף אחר פרנסתו, ומחשב עצות יומם ולילה - לעשות כך או כך וכו'. ואינו משליך על ה' יהבו. וטעות גמור הוא, כי הכל כבר מוכן ומזומן מראש מקדם, ואילו בענייני יראת שמים משליך הכל על ה', וסומך שה' יהא בעזרו, להטות לבבינו ליראה אותו, ואינם אלא טועים - יהפכו נא הדברים ויטיבו לעצמם.

על 'היפוך יוצרות' זה כבר רמז הרה"ק רבי הענין מאלכסנדר זי"ע (חשבה לטובה ליקוטים אבות) בדברי המשנה (אבות ה) 'שלי שלך שלי עם הארץ', פירוש שהעם הארץ אומר על 'שלי' דהיינו יראת שמים שהיא שלו - שהרי עליו מוטל להשיגה (ש'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים) יבוא ויאמר לבורא עולם - 'שלך' היא, הנני סומך עליך אבי שבשמים שבוודאי תעזורני ותסייעני להיות בכלל ה'יראים', ואילו ב'שלך' היינו בענייני גשמיות שהכל תלוי בידי שמים וכבר מזונותיו קצובין לו, אומר 'שלי' הוא, בידי הדבר, ולכן יעבוד מבוקר ועד ערב, יהפוך עולם ומלואו להשיג פרנסתו, ומדוע ייגע לריק ואינו סומך על ה' שהוא הממציא לו הפרנסה.

ה. הנה כתב רש"י (בפרשת תרומה, כה ה) על 'עצי שיטים - ומאין היו להם במדבר, פירש רבי תנחומא (תרומה ט), יעקב אבינו צפה ברוח הקדש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר והביא ארזים למצרים ונטעם, וציוה לבניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים'. ולכאורה יש להקשות, מדוע הוצרך יעקב לכל זה, והרי כשם שהוריד להם הקב"ה מן מהשמים, ושמלתך לא בלתה, כך היה יכול להביא להם עצי שיטים בדרך נס, אלא ללמדנו כי רק בענייני גשמיות יש לסמוך על הקב"ה שיספק כל צרכינו, אבל בענייני רוחניות עלינו להשתדל בעצמנו, להתייגע ולהמציאם.

בענין זה, נזכיר פרפרת נאה, הנה אמרו חז"ל (תענית כט). 'משנכנס אדר מרבין בשמחה'. והנה אמרה תורה (שמות יג יג) 'וכל פטר חמור תפדה בשה', ויש בו כדי לרמז, דכאשר נולד לאדם חמור והוא מתחיל לראות ברכה בעמלו - וולדות לחמוריו, הרי אפשר שיחשוב כי מעתה מובטח הוא שפרנסתו תבוא לו ברווח ובשופי, וח"ו ישכח שבכל עת הינו נצרך לחסדי ה' ורחמי שמים, לאידך גיסא, בענין חינוך הבנים, שהקב"ה ציוונו לחנכם לתורה וירא"ש, כדכתיב (דברים ו ז) 'ושננתם לבניך' ונאמר (משלי כב ו) 'חנוך לנער עפ"י דרכו', בזה ימצאו רבים הסומכים ובוטחים על השי"ת שידריכם בדרך הישרה - וחושבים לעצמם, מדוע עלינו להשקיע כל כך הרבה בחינוכם.

לכן אמרה תורה בענין פרנסתו וקנייני-עולם שלו 'וכל פטר חמור תפדה בשה', תיבת בשה עולה ב'ראשי תיבות' ה'כל בידי שמים, שיזכור שכל פרנסתו היא אך ורק מאת ה'. לאידך במצות פדיון הבן אמרו (במדבר יח טז) 'ופדויו מבן חודש תפדה בערך כסף חמשת שקלים', חמש ר"ת ח'וץ מ'יראת שמים, לרמז שעל האדם להשקיע הרבה בחינוך צאצאיו, לחנכם ולהדריכם ללכת בדרך האמת, ולא לסמוך על ה' בלא שהוא עצמו יעשה חלקו.

כנגד שני דברים אלו אמרו (ביצה טו:) 'הרוצה שיתקיימו נכסיו (ל' רבים - הרוחניים והגשמיים) יטע בהן אדר', שבו אמרו 'משנכנס אדר מרבין בשמחה', 'בשמחה' ר"ת ה'כל בידי שמים ח'וץ מ'יראת שמים, וממילא יתקיימו שניהם.

ו. כבר הבאנו שאבן יהלום שבחושן היא כנגד שבט זבולון, וכתב הרה"ק מאיזביצא זי"ע (מי השילוח תצוה) לבאר שייכות אבן זו דייקא לזבולון, וז"ל, יהלום הם אותיות י"ה הלום, כי הוא בטח שהשי"ת אתו בכל העניינים שהוא ואף שנראים שהם ענייני עוה"ז כדאיתא בגמ' (מגילה ו.) זבולון עסק בפרקמטיא, גם אז הוא דבוק בהשם יתברך, עכ"ל. כלומר, ש'יהלום' מורה על האמונה והידיעה כי השי"ת נמצא עמו בכל דבר שעושה, שהרי 'יהלום' הוא אותיות י-ה

באר הפרשה - פרשת תצוה

ה

ועם כל זאת היה מעונה ומדוכא ביסורין שונים כל (שנה) נתנסה ביסורים שונים ומשונים, לא עברו ג' חדשים ימיו, דמיום היוולדו עד בואו אל פרעה (לאחר שמונים מלידתו וכבר הושלך היאורה, משם נלקח אחר כבוד

הלום, ו'הלום' משמעו כאן (בראשית טז יג באונקלוס ובאבן עזרא), ומידה זו היתה מצויה אצל 'זבולון' אשר היה יוצא למסחרו ועוסק בפרקמטיא, בכל ענין וענין ובכל אתר ואתר שעסק בעסקיו ידע ידיעה אחת – הקב"ה נמצא עמי כאן. וכבר נתבאר הענין בעומק נפלא ע"י חכם וצדיק אחד, בהקדמת דברי הרבינו בחיי – 'זבולון על יהלום והוא הנקרא פירל"א', והיינו 'פנינה' (פערל). מעתה יש להתבונן בדרך יצירתה של הפנינה, שכך הטביע הקב"ה בבריאת תבל ויושבי בה, ישנו בעל חי הנמצא במעמקי הים ושמו 'צדפה' הגדל בתוך מין בית (בנוי משני אבני 'צדפות' המוכרות מחופי הים) וכאשר נכנס לתוכו גרגר חול וכדומה והוא מאד מפריע לאותו בעל חי, מיד הוא מפריש 'נוזל' מגופו ובו הוא מכסה את גרגיר החול, ושוב הוא מוסיף לייצר נוזל כיו"ב, וחוזר ומכסה אותו בשכבה על גבי שכבה, אותו חומר מתקשה ונעשה כאבן וזהו הפנינה. ולכשנתבונן בדבר נמצא, כי אותו גרגיר חול המפריע הוא הסיבה ליצירת הפנינה שהיא אבן טובה ויקרה, וכך הוא דרכה של אותו צדפה להפוך את ה'מניעות' ל'נעימות'... לעשות מאותו מפריע אבן חן נדירה בערכה. וכענין הזה היתה עבודתו של זבולון, אשר לכאורה זימן לו הקב"ה 'מפריעים' ומניעות מעבוד את השי"ת, שאינו יכול לשבת באהלי תורה כמו יששכר אחיו, אלא 'לחוף ימים ישכון' ומפליג באניות למסחר, אך זבולון באמונתו הזכה והטהורה שה' עמו בכל מצב, ושהקב"ה הוא ששלח אותו לעסוק באותם עניינים, היפך והעלה אותם לעבודת השי"ת, עד שעשה מהם 'יהלום', כי אכן 'י-ה הלום', וגם בתוככי המסחר ה' נמצא כאן. וכדרך זה ייאמר לכל שאר ענייני הסתר וחושך ענין וערפל, שצריך לדעת כי י-ה הלום, הקב"ה נמצא כאן בתוך ההסתר, והוא קרוב אליו ביותר, וידיעה זו תהפך את הרגשתו לטוב ותרום את רוחו.

וכך שמעתי מאיש צדיק שהיה ב'בידוד' מחמת הטיפולים שעבר עקב שחלה במחלה הנוראה רח"ל, כי הנה מצינו בספה"ק שדרשו תיבת 'בדד' (דברים לב יב) שהוא ר"ת ב'כל ד'רכיך ד'עהו (לשון הכתוב משלי ג ו), אך יש לומר עוד בדד ר"ת ב'כל ד'רכיו (של הקב"ה) ד'עהו, כלומר בכל מידה שהוא מודד לך ובכל דרך שנוהג עמך דעהו, וגם אם הושיבך 'בדד' – דעהו... וכידוע ש'דעהו' הוא לשון חיבור ודבקות (רש"י בראשית ג א), וכלומר שבתוך ה'בדד' דעהו כי הוא קרוב אליך ונמצא איתך בתוך כל מחשכים.

ז. פעם הגיע 'בעל ייסורים' אל הרה"ק רבי מענדל מרימינוב זי"ע לבקש ברכתו כשהוא מרבה לגנוח ולהאנח, אמר לו הרה"ק, האנחות הללו לא יסייעו לך... אלא דע כי 'כתית למאור', כל ה'כתיתה' והייסורים שאתה עובר נועדו לזכך אותך עד שתהיה 'למאור', ע"כ קבל אותם באהבה ובה 'טיפטר' מהם, כי בזה נחשב להם כמו שכבר עשו את שליחותם.

אמרו המושלים, מעשה בעבד שנצטווה מאדונו להעמיס על גבו משא כבד ולהעבירו למקום אחר, ואכן היטה שכמו לסבול, אך המשא הכביד עליו ביותר ונעצר במקומו והחל לייבב נוראות מרוב כאב, אמר לו חכם אחד, עמידתך כאן לא זו בלבד שאינה מסייעת לך אלא אדרבה היא מוסיפה כאב על כאב, שבכל רגע ורגע שאתה עומד – המשא עליך... אלא 'הרם' רגלך ותלך להיכן שאמרו לך ותפרוק את המשא לחיים ולשלום... כיו"ב הוא גם בעניין הייסורים, שתחת ש'יעמוד' וימרר בבכי ובכל רגע ורגע עדיין 'נושא' את הייסורים – מוטב שיקבל אותם באהבה ובכך יפטר מהם במהרה.

אמנם פשיטא ואין צריך לומר, כי בוודאי עליו להתפלל אל הקב"ה שיחוס וירחם עליו [ותפילה בעת צרה היא מצוות עשה מדאורייתא לדעת הרמב"ן], ו'שם' האנחות עושות הרבה מאוד, ומי יכול לתאר מה גודל כוחו של אידישע קרעכץ (אנחה יהודית), אלא, הכוונה היא שלא בשעת התפילה, שאז יקבל את הדין באהבה.

ובעניין התפילה, הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע מפרש בהאמור בפרשתן (כז כ) 'ואתה תצוה את בני ישראל', פירש הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע בדרך רמז, כי הנה תיבת תצוה נוטריקון צעקת הדל תקשיב ותושיע. ומרמז על מה שאמרו חז"ל (כתובות עז: אבות דר"נ פ"ט מ"ב) 'כ"ד מיני מוכי שחין הן, ונפשו של משה נמוכה מכולן', כלומר, אף שלגודל מדרגתו של משה הרגיש עצמו נמוך מכל אלו מוכי השחין, כי 'האיש משה עניו מאד מכל אדם אשר על פני האדמה'. מכל מקום לא נמנע משה רבינו מלהתפלל אל ה' מחמת הרגשת שפלותו, אלא כל אימת שהוצרכו לתפילתו היה מתחזק לעמוד בתפילה אל בוראו, עד שביקש אחר חטא העגל 'ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת' (כז לב). ולא רק בתפילה שהיא לצרכי רבים, אלא אף לצורך היחיד, אצל מרים אחותו, נעמד משה רבינו והתפלל 'קל

באר הפרשה - פרשת תצוה

(ל"ע) להתגדל על ברכי פרעה הרשע, לאח"כ הוצרך לברוח ולעזוב את בית אביו ואחיו בני ישראל למדין, וגם שם לא ישב בכבודו של עולם, כמו שנאמר 'כי גר הייתי בארץ נכריה', וגם כשכבר נתמנה להיות מנהיגן של ישראל אמר 'עוד מעט וסקלונני' (לעיל יז ד), וכן 'מחני נא מספרך' (להלן לב לב, ונתקיים בו שאכן לא נזכר שמו בפרשתן) וכדומה תלאות רבות, אבל כל זה הלא היה לטובתו, כי מכל אלו נבנה להיות 'משה

רבינו' אב לנביאים, וזכה מה שלא זכה ילוד אשה מעולם, להיות כמה פעמים מ' יום בשמים ולקבל התורה מפי הגבורה. וזה מוסר השכל לשאר בני אדם שלא יבעטו ביסורין וידעו כי זה הוא צורך השלימות^ה, לטוב להם בעתיד^ט.

וזהו המכוון בפסוק - 'ואתה תצוה', קאי על תולדותיך ומאורעות חיך, שהמה מצווים ומלמדים לבני

נא רפא נא לה'. וזהו אומרו, ואתה תצוה את בני ישראל, כל איש מבני ישראל, ידע שאף מתוך שפלות מצבו, אביו שבשמים חפץ לשמוע בקול תפילתו, ולא יאמר, דל אנכי מן המצוות, כי ואתה תצוה - צעקת הדל תקשיב ותושיע. ח. בדרך צחות ייאמר, 'מעשה' באחד שנכנס לבית הכנסת בפנים נפולות וכולו אומר צער, שאלו אותו מדוע שרוי הוא בצער, השיב שזקוק הוא להעביר 'כותל' ממקומו, ונזכר שזקנתו אמרה לו בילדותו כי שתיית חלב מרובה מזינה היא את הגוף ונותנת כח הרבה, על כן שתה כוסות חלב לרוב וניגש לדחוף את הקיר, ולא אז אפילו כמלא נימה... למחרת נכנס שוב לביהמ"ד אך 'פנים חדשות באו לכאן', כולו אומר ששון ושמחה, ניגשו אליו ידידיו ושאלוהו, נו, הצלחת להזיז את הכותל... עד שהינך מאושר כל כך, נענה להם, היום שתייתי כוס 'וודקה' ומשקרבתי עצמי לצד הכותל, לא מצאתיו כלל (מרוכ שכרותו)... לדידן ייאמר, איש איש וה'כותל' שלו... הבה 'נשתה' את האמונה עד שלא נראה את כותל הקשיים העומד לנגדנו... אלא נראה כי מאת ה' היתה זאת...

הרה"ק ר' יוחנן מראחמסטריווקא זי"ע אמר בדברי רש"י בריש פרשתן על הפסוק (כו כ) 'להעלות נר תמיד - כל לילה ולילה קרוי תמיד', שנרמז כאן שבכל לילה ולילה העובר על האדם רח"ל, בכל עת חשכה והסתר יחזיק באמונה שהכל מאת השי"ת, ויקיים בעצמו שויתי ה' לנגדי תמיד, ולזה נאמר להעלות נר תמיד, שבכל מצב יעלה וידליק את אור האמונה (הובא באמרות טהורות).

וכך מבאר הרה"ק ה'באר משה' מאוזרוב זי"ע (פניני התורה, שמות) מה שאמר הקב"ה למשה בתחילת התגלותו שישליך את המטה שבידו ונהפך לנחש, ואח"כ אמר לו שלח ידך ואחוז בזנבו וחזר להיות מטה כבראשונה, כי הנה 'מטה' הוא המשענת עליו נשען האדם ונסמך, לעומת זאת 'נחש' הינו דבר המזיק והממית, ורצה הקב"ה להראות לו כיצד הכל ממנו ית' ואין שום כח זולתו, הנה אותו הדבר שנדמה לך כי הוא 'משענתך' - ברצוני אינו משענת אלא נחש... לעומת זאת דייקא הדבר שממנו אתה מתיירא ביותר שהוא הנחש - ברצוני אינו מזיק אלא דווקא עוזר וסומך. וכלומר, הבוטח על אדם או כל דבר גשמי לבסוף יווכח כי אין כאן אלא נחש... לעומתו הבוטח בה' - אף הנחש ייהפך לו לעץ דומם שאין בכוחו להזיק מאומה, אדרבה עוד יסייע ויהא לו למשענת. כי אין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים, ומאידיך אין לנו ממי להתיירא אלא מאבינו שבשמים...

ידוע שהרה"ק ה'אביר יעקב' מסאדיגורא זי"ע היה נוהג בשנות מגוריו בארץ הקודש לטאטא ולנקות את הרחוב בסמוך לביתו, פעם הסביר את מנהגו - שבערב ה'מלחמה' (בשנת תרח"צ) הכריחוהו הרשעים ימ"ש לנקות בכל יום ויום את רחובות העיר ווינא, וקיבל על עצמו שכאשר ינצל מציפורני הרשעים ויזכה לעלות לארץ הקודש, ינקה תחת רחובות הללו את רחובות ארץ ישראל. וסיפר, שמדי יום בעת שניקה את הרחוב, היה אומר להקב"ה, הנה אני שלך, ואף רשע זה העומד על גבי שלך הוא, כמו כן הבעזי"ם (מטאטא) אשר בידי שלך הוא, ולא עוד אלא שאף הקרקע אשר הנני מנקה שלך היא, נמצא שאיש שהוא שלך ציוה עלי שאני שלך לקחת בידי מטאטא שלך ולנקות עולמך שלך - על כן אעשה זאת בשמחה רבה ועצומה (אלא שהמחשבה אודות 'מה יאמרו הגוים' הטרידתו), ומחשבות אלו נתנו בו רוח חיים להחזיק עצמו בתוך ים הקשיים והבזיונות, ולדידן נלמד מהמעשה, לקנות בנפשנו מידה זו - לראות את הקב"ה בכל צעד ושעל בחיינו וכך נזכה לחיים של ברכה.

ט. הרה"ק מקאליב זי"ע היה מלומד מכאוב וייסורים ומכל מקום היה שרוי תמיד בשמחה, וכך היה אומר, על העבר אין שווה להצטער - שכבר חלף ועבר, כמו כן לגבי העתיד - מאמין הוא באמונה שלימה שיהא לטובה, ולא נשאר אלא ההווה, נו, וכי שווה רגע אחד של צער להכניס את האדם ל'עצבות'...

כהן גדול או הדיוט ארכו שש עשרה אמות, והאבנט רחבו כמו שלוש אצבעות וארכו שנים ושלשים אמה, מקיפו ומחזירו כרך על גבי כרך, עכ"ל [ור"ל, שהיה מניח את האבנט על מקום הלב ומסבבו פעם אחר פעם, וגם ה'מצנפת' שעל הראש שארכה ט"ז אמה היתה עשויה כרך על גבי כרך]. והנה בשאר בגדי כהונה קיי"ל שצריכים להיות כמידת הכהן לא פחות ולא יותר, ואם אינם 'כמידתו' אינם כשירים לעבוד בהם, עד כדי שאם עבד בהם כך עבודתו פסולה (רמב"ם שם ה"ד), מעתה יש להקשות מה נשתנו האבנט והמצנפת שעשויים הרבה יותר מכפי מידתו, מדוע לא נעשה האבנט כמידתו של כהן - שיהא מקיפו פעם אחת ותו לא, וכן לגבי המצנפת.

ומבאר הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל (אזנים לתורה פסוק לט) כי באה התורה ללמדנו, שצריך האדם להרבות בשמירה יתירה על הראש - מקום העיניים, ועל הלב, וכדכתיב (במדבר טו לט) 'ולא תתורו אחרי לבבכם' ואחרי עיניכם, וכן נאמר (משלי כג כו) 'תנה בני לבך לי ועיניך דרכי תצורנה', ולא די בשמירה בעלמא, אלא צריך לעשות משמרת למשמרת, להוסיף גדר על גדר וסייג על סייג, להרחיק אותם מן העבירה, ולשעבד תאוות ומחשבות ליבנו ואת הראש לעבודתו ית"ש, וכל המוסיף בהרחקות ובגדרים הרי זה משובח^י, ואשריו וטוב לו בעולם הזה^{טו} ובעולם הבא.

ישראל, ואומרים להם 'ויקחו אליך' ממך יקחו מוסר, 'שמן זית' - אלו בני ישראל שנמשלו לזית, וכדאיתא במדרש (שמו"ר לו א) שכשם שאין שמן זית יוצא אלא על ידי כתישה כך אדם כשמדוכא ביסורין נעשה 'זך' קדוש וטהור, 'כתית' כשכותשין אותו עוד יותר היינו 'למאור', שבבדי שיתעלה ויגדל עוד להיות מאור לעולם צריך עוד כתית הדק היטב, ואז זוכה להיות ממזכי הרבים 'להעלות נר תמיד' לזכות רבים לדורי דורות (הובא ע"י המענה שמחה זי"ע בקונטרס 'שלום אסתר' עמוד התורה).

ושכנתי בתוך בני ישראל - לעת נעילת ימי השוכבי"ם ת"ת עומדים אנו ב'עת נעילת שער', בסוף התקופה הקדושה של ימי השוכבי"ם ת"ת, ימים בהם הקב"ה קורא לכל איש ואיש מישראל 'שובו בנים שובבים', ואף מי שעדיין לא נכנס בכלל 'שובו בנים' הרי בידו להיאחז ול'לתפוס' עצמו בימים האחרונים שנשארו^א, ועי"ז יחשב כאילו התחזק בעבודתו יתברך בכל הזמן כולו, וכמו שכתב הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע (במדבר א) וז"ל, וכמאמרי הקדושים, כאשר אם ירים איש את קצה המטה יתרומם כל המטה, כן כאשר יתקן איש ביום אחרון יתוקן כל הזמן, עכ"ל^{יב}.

בפרשתן (כח ד), 'ואלה הבגדים אשר יעשו חושן ואפוד ומעיל וכתונת תשבץ מצנפת ואבנט', כתב הרמב"ם (פ"ח מהל' כלי המקדש ה"ט) וז"ל, המצנפת של

י. ובנותן טעם להביא מה שכתב הרה"ק ה'אמרי יוסף' מספינקא זי"ע (דרוש י"ד לפסח) כי ידוע מה שאמרו 'הקריאה מעוררת את הזמן', ומאחר שבפרשתן נאמר מעניין יום הכיפורים, וכדכתיב בסוף הפרשה (ל י) 'וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה מדם חטאת הכפורים אחת בשנה יכפר עליו', על כן שבת קודש דנא יש בה בחי' יום הכיפורים. יא. סיפר הגה"צ רבי נטע פריינד זצ"ל שהיה בשוה"ט של הרה"ק מסאטמאר זי"ע ואמר בבכיות שלישי, אידען (יהודים), התחרטו עתה, כי עוד מעט תתחרטו על מה שלא התחרטתם עד עתה...

יב. אדרבה, שערי סייעתא דשמיא נפתחים בלא גבול דייקא בעת הזו, וכמסופר על הרה"ק מסאטמאר זי"ע שהיה נוהג בכל שנה לעלות על ציונו הק' של הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאליב זי"ע ביומא דהילולא דיליה (ז' אדר), ותמיד הגיע אל חלקת מחוקק ספון לקראת ערב סמוך לזמן השקיעה, שנה אחת הקדים לבוא לקאליב כבר בשעות הבוקר בעוד היום גדול, אך לא פקד את ה'ציון' אלא לעת ערב, שאלו משמשו מה ראה על ככה לבוא דווקא כי ינטו צללי ערב ובפרט שכבר שהה בעיר והיה בידו סיפק להגיע מקודם, נענה לו הרה"ק ואמר שבנוהג שבעולם ביום היריד 'אין די לעצטע מינוט'ן כאפט מען מציאות' (ברגעים האחרונים מוצאים מציאות גדולות...), ונתכוון לומר בדבריו שעיקר התעוררות הרחמים הוא דווקא 'כי פנה יום'...

יג. נוראות כתב הרה"ק ה'תפארת עוזיאל' זי"ע על האמור בפרשתן (כט כב) 'ואת החלב המכסה את הקרב' - פירוש, החלב דהיינו תאוות הגשמיות, מכסה ההתקרבות לבורא ית'.

יד. וכמו שכתב ה'מצודות דוד' על הפסוק (משלי ג יח) 'עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר - התומך אותה בגדרים וסייגים הוא משובח'.

באר הפרשה - פרשת הציה

כתית למאור - שברון הלב להאיר ולהתעלות ולא לשקוע
 בייאוש
 בפרשתן (כו כ), 'כתית למאור', וברש"י, 'ולא כתית
 למנחות', וביאר הרה"ק רבי העניך
 מאלכסנדר זי"ע (וכן בעוד הרבה ספה"ק), כי באה התורה
 ללמד לאדם ש'יכתת' וישבר ליבו אל הקב"ה, אלא
 שתכלית שברון לבו של אדם היא להביאו להאיר את
 עצמו ולא למנחות, כלומר, שלא יניח את עצמו מעבודתו,

הרה"ק הרבי ר' העניך מאלכסנדר זי"ע אמר על הא דכתיב 'כתית למאור' בזה"ל, התורה אומרת צום יונגערמאן,
 שטויס דיך אביסעל וועסטו לייכטיגן - תכתת ו'תבעט' מעט בעצמך אז תאיר ותהיה 'למאור'...

והנה נאמר בפרשתן (כ יז-כא) שהיו י"ב אבנים בחושן, ועל כל אחד מהם היה חקוק שם אחד מהשבטים, והאבן
 הנקראת 'שהם' היא שייכת ליוסף, וביאר רבינו בחיי, כי 'סגולת אבן זה לתת חן לאדם בעיני כל רואיו', וכמו יוסף
 הצדיק שזכה לחן, כמו שנאמר בו (בראשית לט כא) 'ויתן חינו בעיני שר בית הסוהר' [וכן כתיב (שם מט כב) 'בן פורת
 יוסף בן פורת עלי עין', ופירש רש"י, פורת' הוא לשון חן, ו'חנו נטוי על העין הרואה אותן], גם אותיות 'שהם' הם
 כאותיות 'השם', וכדכתיב 'ויהי ה' את יוסף, וללמדנו כי המקדש עצמו בקדושת יוסף זוכה לחן ושיהיה ה' עמו...
 ואילו ב'מדרש תלפיות' (ערך אפוד) פירש הטעם בזה, כי 'סגולת האבן הזאת היא להציל את האדם מסם הממית',
 שאף אם אכל סם המוות מכל מקום ניצול מהסכנה ונשאר בארץ החיים אם מחזיק ונושא את האבן 'שהם', והרי
 זה שייך לעניינו של יוסף, שכל השומר עצמו בקדושה כמו יוסף הצדיק מועילה זכות זו להגן עליו אף חטא בשאר
 עוונות, ודי לו בתשובה קלה אחר שלא פגם.

טו. מפעם לפעם היה יוצא הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע לשהות (בימות החול) בכפר 'שמריהו', באחד הפעמים הבחין
 שבשכנות נמצא נער בן י"ב שנה ובקדשו הבין ש'מקום הניחו לו' לחזק את הנער ולקרבו ליהדות... שלח הרה"ק
 לקרוא לו, ומשבא הנער החל לדבר עמו 'ארום און ארום' - מה מעשיו, היכו מקום לימודיו וכו', תוך כדי השיחה
 נפתח הילד וגילה את אזני הרבי כי משיכה עצומה מקננת בקרבו לדעת את הנעשה בקרב התועים המשקיעים
 ראשם ורובם במשחקי הכדור (בועטים ברגל ותופסים ביד וכו', מתחלקים לקבוצות וקהילות ומבלים ימיהם ושנותיהם בשטויות הבל וריק
 ל"ע), והוא בקי במיני הקבוצות ובשמות המשחקים, ותדיר הוא מברר וחוקר אודות הנייע'ס והמתחדש בתחום זה.
 פתח הרבי לבאר לו בטוב טעם ודעת עד כמה הדבר לרעתו, מה יתן לו ומה יוסיף לו, מה גם שבעוד שנה יגיע
 זמנו להכנס ל'ישיבה', ובמצב כזה לא יאותו מנהלי הישובות לקבלו כתלמיד... בטרם נפרד הנער ביקשו הרבי שיבטיח
 לו שמעתה לא ילך לראות את המשחקים הללו, הילד הסכים רק לקבל ע"ע בלא נדר ובלא הבטחה, בטענה כי
 א"א לו להבטיח דבר שלא יוכל עמוד בו... כי 'נפשו קשורה...' במשחק הלזה, הרבי עמד על כך - לקבל ממנו
 'הבטחה', והוא בשלו שהוא מוכן מעתה להשתדל שלא ללכת לראות, וחוזר חלילה, עד שהרבי פעל פעולתו והנער
 'כנעו' והבטיח שאכן לא יוסיף לראותם עוד עד העולם.

הנער גדל ונעשה לאיש, נכנס לישיבה קדושה ושם עלה ונתעלה במעלות התורה והיראה כשהוא שומר על מוצא
 שפתיו ואינו מביט כלל לאותו ענין. בהגיע לפרקו מצא את זיווגו בארה"ב ובנה שם ביתו על אדני התורה והיראה,
 אבל דא עקא, שעברו השנים והבית ריק מבלי בנים ובנות... וכבר הוברר לו שעפ"י דרך הטבע אבדה תקוותו, אין לו
 שום סיכוי לזכות בבנים... כעבור זמן עלה לארה"ק לשפוך שיח במקומות הקדושים, אולי יחוס אולי ירחם, ובהגיעו
 לירושלים שם פעמיו אל הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, בקודש פנימה הגיש קוויטל (פתקא) בבקשת רחמים ולא הזכיר
 לפני הרבי כי הוא אותו נער מכפר שמריהו, רק גולל בפני הרבי את כאב לבו שעדיין לא נושע, והרופאים מייאשים
 אותו, ברחמיו המרובים ברכו הרבי שבקרוב יזכה לחבוק בן, נענה האיש, רבי קדוש, אינני מסתפק בברכה אלא בהבטחה
 מפורשת יוצאת מפי הרבי שבקרוב אזכה לזש"ק... אמר לו הרבי, וכי יכול אני להבטיח, אין בכוחי אלא לברך, ולהתפלל
 עליך, אבל הוא בשלו שהרבי יבטיח... אולם הרה"ק סירב להבטיח, נענה האיש ואמר, מדוע לפני עשרים שנה דרש
 ממני הרבי הבטחה ולא הסתפק בפחות... (אף אני מבקש עתה הבטחה)... מיד הכיר הבית ישראל מי הוא העומד לפניו ושאלו,
 האם אכן עמדת בהבטחתך, השיב האיש אכן מוצא שפתי קיימתי, אמר לו הרבי אם כן מבטיחך אני שתזכה בקרוב
 לישועת ה', לא עברה שנה ונולד לו בנו בכורו במזל טוב (אף שלדברי הרופאים לא היה שמץ תקווה שיזכה לבנים בדרך הטבע).

וללמדך, כי המשבר טבעו, אם ב'סור מרע' לעזוב התקשרותו ומשיכתו אל כל מיני שטויות עולם והבליו - בהיתר
 או באיסור ח"ו, אף מן השמים יענוהו מידה כנגד מידה ויזכה לישועה למעלה מדרך הטבע, באותות ומופתים לטוב
 לו כל הימים.

אלא יאיר את נפשו ונשמתו בעבודת ה'. וצריך להיזהר הרבה שאותו שברון לב לא יביאנו לידי עצבות חלילה טו, שהיא אבי אבות הטומאה, כי זו עצת היצר להפילו ברשת הייאוש, אלא בר כבד עם חשבון הנפש יהא מלא אורה ושמחה פ".

והרחיב בדברים הרה"ק ה'באר משה' מקאזניץ זי"ע (ד"ה א"י ואתה תצוה), וז"ל, שהעיקר הוא להיות האדם בגודל השפלות ובגודל ההכנעה, אך עם כל זה ההכרח הוא להיות הענוה בהשכל וברעת, שלא יתייאש האדם על ידי זה מלשוב ח"ו, שיאמר בלבבו ח"ו אין

טז. איתא מהרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע שהפרש וההבדל בין 'עצבות' האסורה ל'מרירות' המותרת ונצרכת אינו אלא כ'חוט השערה', ומסמיק לכך את דברי הגמ' (חולין כז). נשחט ברובו 'כשירה' מחצה 'טרפיפה' – וכמה יש בין מחצה לרובו לא יותר מכחוט השערה, והיינו שכל הפרש שבין כשר לטרפיפה אינו אלא חוט השערה... וסימן היכר ביניהם, כי אחר העצבות נעשה גופו כבד עליו, והולך לישן מרוב ייאוש, ואינו סובל לא את עצמו ולא אחרים, אבל המרירות אינו מניחתו לישן, כי מכיר שעדיין לא התחיל עשות מאומה – הולך וחוטף תפילה ומצוות, נוטל גמרא לידו ומיישב עצמו ללמוד (המכתב הובא בכנסת ישראל בשם הרה"ק מקארלין, ויש שייחסו אותו להרה"ק רבי העניך מאלכסנדר זי"ע).

בפי העולם שגור לחלק ביניהם, כי העצבות אומרת כבר אין לי כלום ואבד שברי, והמרירות אומרת עדיין אין לי כלום – א"כ מהיום והלאה אשתדל לקנות עוד ועוד.

יז. הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע הוכיח אחד מנכדיו על עניין השמחה וגנות העצבות, נענה הנכד ואמר לו, הלא יש די והותר מצוות ועברות שאינני מקפיד עליהם כראוי, מדוע בחרת להעירני על מידת העצבות שאינה 'עבירה' אלא רק 'מידה' מגונה ותו לא, ענהו ה'בית אהרן', אכן עצבות אינה עבירה אך היא אבי אבות כל העבירות, כי כמה וכמה עבירות נמשך אליהם האדם על ידי שהוא שקוע בעצבות, לעומתה, השמחה איננה מצוה אך היא המביאה לכל מצוות האמורות בתורה.

עוד מסופר, שבאחת הפעמים כשדיבר הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע בגנות מידת העצבות הזכיר בתוך דבריו את הכתוב (תהלים טז ד) 'ירבו עצבותם אחר מהרו' וביארו בשפה ברורה. באותה שעה עמדו שם ג' מחסידיו – וראה זה פלא, כל אחד מהם שמע והבין את ביאור הקרא באופן אחר, כפטיש הזה המפוצץ ויוצא ממנו כמה חלקים. הראשון שמע מפה קדשו לבאר ירבו עצבותם היאך מרבה האדם את מידת העצבות לשכון בלבו, זאת ע"י שאחר מהרו, שאינם מאמינים בטוב מצבם ומנסים למהר ולהקדים את האחר והמאוחר, על ידי כן המה נופלים בעצבות. החסיד השני העיד ואמר בשם רבו לאמור, ירבו עצבותם אם האדם מתחיל להתנהג בריבוי העצבות, אזי אחר מהרו אותה העצבות ממהרת ומביאה אחריה עצבות נוספת. ואילו השלישי שמע מהבית אהרן ביאור, ירבו עצבותם על ידי שהאדם מרבה את עצבותו, אזי אחר מהרו מלשון 'מוהר הבתולות' (לעיל כב טז) – מתנה, שנותן בעצבותו מתנה 'לסיטרא אחרא', ה"י מהם ומהמונם... נענה הרה"ק כי כל ג' הביאורים אמת יש בהם (דברי אהרן).

יח. מעשה היה בבחור משיבתו של הרה"ק מסאטמאר זי"ע שהיה שקוע בחטאים ועוונות ל"ע, ו'תפס' את עצמו ושינה דרכיו מן הקצה אל הקצה, החל ללמוד בהתמדה גדולה אך דא עקא, שככל שהתעלה בסולם המעלות בעבודת השי"ת כן שקע ביגון ובעצבות נוראה, כשהוא מסביר, שאדרבה דייקא ככל שמטיב מעשיו מבין הוא ביתר שאת כמה היו מגונים מעשיו בעבר ועד כמה פגם והכעיס את אביו שבשמים, וניסו המחנכים והמשגיחים לדבר על ליבו ולהפיג צערו, אך העלו חרס בידם, עד שסיפרו זאת להרה"ק מסאטמאר זי"ע, ויקרא לאותו בחור, ואמר לו מה שנאמר בריש פרשתן (כז ב) 'להעלות נר תמיד', ופירש רש"י 'כל לילה ולילה קרוי תמיד', כלומר, שאין הכוונה ב'תמיד' כפשוטו ממש, שצריך להדליק את המנורה בכל רגע ורגע, אלא די שתהא דולקת בלילה, והוכיח זאת רש"י מדין 'קרנן התמיד', שהכוונה ב'תמיד' לפעם אחת ביום, והמשיך הרה"ק לומר, שלפי זה צריך לפרש גם מה שנאמר (תהלים נא ה) 'חטאתי נגדי תמיד', שאין הכוונה שיהא חטאיו כנגדו כל היום וכל הלילה... אלא די שיהרהר בהם פעם אחת ביום ותו לא... וגם בזה יקיים מה שנאמר 'וחטאתי נגדי תמיד', ובשאר היום יסלק את מחשבות העבר ממנו... וכבר כתב כן הרה"ק ה'חווה' מלובלין זי"ע (ב'הנהגות') בזה"ל, וטוב פעמים לזכור שפלותו למזכרת עון כמו שנאמר וחסאתי נגדי תמיד, וידוע ש'תמיד' גם מיום אל יום פעם אחת או בכל שבוע. עכ"ל.

דבר נאה אמרו בהא דאיתא בגמ' (מדה ל): שקודם שיוצא אדם לאוויר העולם משביעים אותו 'תהי צדיק ואל תהי רשע', ולכאורה קצת תמוה מדוע משביעים אותו 'אל תהי רשע', והרי מאחר שכבר השביעו אותו מקודם 'תהי

אשר מלאותיו רוח חכמה ועשו את בגדי אהרן, כשהוא מקדים להביא מה דאיתא ב'חובות הלכות' (בהקדמה) שהקב"ה נטע בלבות אנשים 'חכמה' נטועה וגנוזה, אמנם, רק אם יבוא מי שיעוררם לגלות אותה חכמה - אכן יצא המטמון ויתגלה לעין כל, ואם לאו אזי ישאר נעלם ומכוסה ולא יצא ממנו שום תועלת. והדבר דומה לגרגיר הזרוע באדמה, שאם יעדרו שם ויחרשו יצמח הגרגיר, יציץ ציץ ויעלה פרח לתפארה, אך אם לא יעבדו שם ירקב לגמרי. וזהו שאמר הקב"ה למשה, הנה מלאתי את חכמי לב רוח חכמה וצריכים לעורר אותם שיוציאו את חכמתם מן הכח אל הפועל, על כן אתה תדבר אל כל חכמי לב הא גופא אשר מלאותיו רוח חכמה, זה עצמו תדבר אליהם ותודיעם כי הם מלאים רוח חכמה, ועי"ז ועשו את בגדי אהרן, כי יתעוררו לפעול בחכמה שיש בהם ושעד עתה נעלמה מעיניהם^א. ולדין יאמר, כי על כל אחד לאמור לעצמו

לי עוד תקוה, שכבר הרביתי לפשוע ונתלכלכתי הרבה בעונות וחטאים, עד אפס תקוה ח"ו, אל יאמר כן, כי השי"ת הוא רחום וחנון^ב ומרבה לסלוח, וכשיקבל עליו מהיום באמיתות גמור לבל ישוב עוד לכסלה, בוודאי אין לך דבר שעומד בפני התשובה (ירושלמי פאה פ"א ה"א), והשי"ת ב"ה אינו מבקש מאתנו כי אם לפתוח בתשובה, ואז השי"ת יגמור בעדינו לטובה^ג, וכמו שאמרו חז"ל (שה"ש"ר ה ב) פתחו לי פתח כחודו של מחט וכו', וזהו מאמר הכתוב בתית למאור, שיהיה האדם בתית, בלב נשבר ונדכה, למאור, בכדי שעל ידי זה יאיר עוד יותר בגודל ההארה, ולא בתית למנחות, שלא יהיה ח"ו מונח בעצבות ע"י העונה ושפלות ויטיאש ע"י זה ח"ו מלשוב עוד.

עוד נציגה את ביאורו של הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע על הפסוק (כח ג) 'ואתה תדבר אל כל חכמי לב

צדיק' הרי פשיטא שלא יהיה רשע... וביארו, שאומרים לו תהי צדיק אך לא באופן שיאמר כל העת לעצמו אני רשע... שלא זו דרכה של תורה שמא יבוא לידי עצבות ויאוש.

יט. גם יזכור שהקב"ה מצפה תמיד שיחזור בתשובה, ובכל יום ויום בת קול יוצאת ואומרת שובו בנים שובבי"ם, ובפרט בימים הקדושים האלו לעת נעילת שערי ה'שובבי"ם ת"ת'.

חיזוק עצום כתב הרה"ק ה'שפת אמת' מבערז'אן זי"ע (דרוש לעשיית) לפרש בלשון הכתוב (ישעיה נה ז) 'יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישוב אל ה', כי 'יעזוב' יתפרש כמו שנאמר (כג ה) 'עזוב תעזוב עמו', והיינו מלשון עזרה, ור"ל, שהקב"ה עוזר לרשע ומעורר אותו לשוב בתשובה, וממשיך הכתוב לומר ואיש און מחשבותיו והכוונה אל הקב"ה, וכמו שאמר 'ואל' איש און, מחשבותיו של הקב"ה, שגם אליו נתונים מחשבותיו, שאף הוא ישוב אליו ית', וכמו שנאמר (שמואל ב' יד יד) 'וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נידח', ועל כן שולח אליו הרהורי תשובה, ותפקידו של האדם הוא להחזיק בהרהורי תשובה 'למעשה', וכדכתיב וישוב אל ה' וירחמהו.

כ. ובאמת זה כלל גדול בכל ענייני העבודה, שאין הקב"ה מבקש מהאדם אלא לעשות מה שביכולתו וה' יגמור בעדו, ועפי"ז ביאר הרה"ק ה'שפתי צדיק' זי"ע (אות מא) מה שמצינו בעניין הדלקת נרות המנורה, שכל ענייני ה'הכנה' - הטבת הנרות וסידורם ונתינת הפתילות והשמן נעשים על ידי כהן דייקא, ואילו עצם הדלקת הנרות כשירה אף בזר (יומא כד:), ולכאורה איפכא מסתברא, אלא שרצה הקב"ה להורות שאין 'הגמר' נעשה בידי אדם, אלא עליו לעשות מה שבידו, והקב"ה כבר ישלים את המעשה.

כא. והדברים אמורים ביותר למחנכים העוסקים בחינוך התלמידים ולהורים העוסקים בחינוך הבנים, הודיעו לבניכם ולתלמידיכם כי הם מלאים רוח חכמה, הראו להם שכשרונות חבויים בהם, ובזה תפיחו בהם רוח חיים, והנסיון מוכיח יותר מאלף עדים על גודל השינוי לטובה המתחולל בלב התלמידים כאשר הם שומעים על המעלות הטובות שיש בהם, והמפורסמות אינן צריכות ראייה ומעשים הם בכל יום ויום כאשר יכול להעיד כל מי שיש לו יד ורגל בעסק החינוך...

וחלילה שלא לנהוג להיפך, לדכא רוח הילדים והתלמידים ולומר להם שאין בהם רוח חכמה וד"ל... וכבר פירש השל"ה הק' (דברים יט) בלשון הכתוב (משלי ט ח) 'אל תוכח לך פן ישנאך הוכח לחכם יאהבך' בזה"ל, כשאתה רוצה להוכיח את אחד אל תאמר לו כך וכך אתה גרוע, כי אז ישנאך ולא ישמע לדבריך, וזהו שאמר אל תוכח לך - שלא תוכיח אותו בדרך זלזול לומר לו לך אתה. רק אדרבה תאמר לו חכם אתה ואם כן חרפה היא לאיש כמוך לעשות כה וכה, זהו הוכח לחכם, כלומר, תעשהו לחכם אז יאהבך וישמע לקול דבריך ויקבל מוסר. עכ"ל. ובזה

כוחו בבואו לפני ה' בבתי כנסיות אזי מובטח לו בצאתו מן העולם שלא ימות בעוה"ב אלא 'יחיה' שם בגן עדן לנצח נצחים. וכבר איתא במדרש (דב"ר ז א) 'אין גדול לפני הקב"ה יותר מאמן שישראל עונין²², עוד אמרו (ברכות נג): 'גדול העונה (אמן) יותר מן המברך'. כן אמרו (תנחומא צו ט) 'אמר ר' יהודה בר גדיא כל מי שעונה אמן בעולם הזה, זוכה ועונה לעולם הבא'.

ובטעם הדבר שבה הפליגו חז"ל במעלת עניית אמן ביאר רבינו בחיי (לעיל יד לא) וז"ל, ומפני שהאמונה יסוד כל התורה כולה תקנו לנו רז"ל בתפלה ובברכות לענות אמן - שהוא נגזר מלשון אמונה ומלשון הודאה - שמקבל עליו דברי המברך ומודה בהם. וזהו שאמרו רז"ל (שבועות לו): אמן קבלה, אמן שבועה, אמן

- 'אשר מלאותיו רוח חכמה', הנה אני מלא ב'חכמה' ובכוחות גדולים ונפלאים לעשות רצון קוני ויוצרי, ואל יהיה שפל וקטון בעיני עצמו²³.

ואמרו אמן - השיבות ומעלת עניית 'אמן'

בפרשתן (כח לה), 'ונשמע קולו בבואו אל הקדש לפני ה' ובצאתו ולא ימות', ופירש בספר 'אשל חיים' (נרפס בשנת תרצ"ה) בדרך הרמוז על פי מה שאמרו חז"ל (שבת קיט:): 'כל העונה אמן בכל כוחו פותחין לו שערי גן עדן, שנאמר (ישעיה כו ב) פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים, אל תיקרי שומר אמונים אלא שאומרים אמן, ומעתה יש להעמיס במאמר הכתוב שאם נשמע קולו בבואו לפני ה' - שעונה אמן בכל

מבאר השל"ה הק' מה שאמר משה רבינו ע"ה בטרם הסתלקותו בתוך דברי התוכחה לישראל 'הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וידועים', שבתוך 'דברי המוסר' סיפר במעלתם שהם חכמים נבונים וידועים...

וכך פירשו גם בדברי הרמב"ם הנודעים (הל' תשובה ז ו) 'התשובה מקרבת את הרחוקים, אמש היה זה שנאו לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד', ולכאורה יש להקשות מדוע לא כתב הרמב"ם דבר זה ממש על 'היום ומחר', כלומר, היום (בטרם חזר בתשובה) הוא שנאו משוקץ ומרוחק ותועבה, ומחר (לאחר שכבר שב) הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד, אלא שבא ללמדנו כלל גדול, לעולם אין אומרים ליהודי אפילו הפושע הגדול ביותר שהוא שנאו משוקץ ומרוחק ותועבה ח"ו, ואפילו כשרוצה להוכיחו שייטיב דבריו, כי אין זה 'מתקן' אלא 'מקלקל', שקרוב לוודאי שדברים אלו הקשים כגידים רק ירחיקו אותו יותר ולא יפעלו פעולתם לטובה.

ואם ברצונך לדעת 'כל התורה על רגל אחת' שמע נא לביאור הרה"ק ר' מנחם מענדל מווארקא זי"ע (כמובא בשיח שרפי קודש) במה שאמרו 'כתית למאור ולא כתית למנחות' בזה"ל, אז מען וויל איינעם טשעפיען - ברויך צי זיין למאור, להאיר לו הדרך האמת, אבל לא כתית למנחות, אבער נישט צו טשעפיען יענעם צו לייגען, עכ"ל, וכלומר, אם רוצים לכתת ולדחוק ברעהו צריך להיות 'למאור' להאיר לו הדרך, אבל לא שיגיע ח"ו 'למנחות', שייאש את עצמו ותהא 'מנוחתו כבוד' בהר... ואידך פירושא זיל גמור, וכמו שמסיים והבן שזהו לימוד גדול, והיינו שהרבה יש להתבונן בכל תוכחה מה תכליתה ומיהיכן היא נובעת, והאם תביא את השומע למאור או למנחות...

כב. ובעניין זה מפרש הגה"ק ה'כתב סופר' זי"ע מה שנאמר בפרשתן (כח לו-לז) 'ועשית ציץ זהב טהור ופתחת עליו פתוחי חותם קדש לה' וכו', והיה על המצנפת אל מול פני המצנפת יהיה, שהלא אמרו חז"ל (זבחים פו): שה'מצנפת' מכפרת על גסות הרוח, 'יבוא דבר שבגובה' (היא המצנפת המונחת 'בגובה' - על הראש) ויכפר על גובה, אמנם פעמים שיש מצוה בגאווה באופן של 'ויגבה לבו בדרכי ה', על כן היה מקום הציץ שחוקק בו קודש לה' על המצנפת ואל מול פני המצנפת, להורות כי במקום שהגאווה והגדולה היא 'לחי העולמים' וקודש לה' שמצווה יש בדבר.

כג. הרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע אמר כי 'אפוד' (כח לא) בגימטריא 'אמן' (91), ואמר הכתוב לעשות 'חשב האפוד' לרמז על עניין ה'מחשבה' שצריך לצרף את כוונת הלב והדעת בענייתו אמן.

ואכן איתא בשו"ע (או"ח סי' קכד סי' ו) 'ויענו אמן אחר כל ברכה וכו' ובכוונה, שיכוון בליבו אמת היא הברכה שברך המברך ואני מאמין בזה'.

והנה, בזוה"ק (ח"ג רפה) כתב נוראות בגודל הפגם של העונה אמן בלא כוונה (ועי' עוד במהר"ל נתיב העבודה פי"א, וב'כתר ראש' אות כה). אמנם, בל ירך לבבו, לאמר, הרי ממילא איני יודע ואיני מכוון כראוי בעניית האמן, אולי מוטב שלא לומר... כי תקנה מצאנו לו בספר אור זרוע (הובא בשבט מוסר פל"א) שקודם התפילה יאמר, רבש"ע גלוי וידוע לפניך שאני בשר ודם ואין בי כח לכיין כוונת אמן כראוי, לכן יהי רצון מלפניך שתהא עולה כוונת אמן שלי עם כוונת אמן מאותם השרידים היודעים לכיין כוונת עניית אמן כראוי.

באר הפרשה - פרשת הצוה

בטובה, וכתב 'רבינו יצחק אייזיק חבר' (בהנהגותיו) לבאר תיבת בטובה - 'שיתענג ביום אחד מה שאחרים מתענגים בכמה ימים'. רמז לדבר כתבו בעלי התוס' בפרשת חיי שרה על הפסוק (כד א) 'ואברהם זקן בא בימים' - סופי תיבות אמ"ן, לרמז שהעונה אמן בראוי, יאריכו לו ימיו ושנותיו^{כד}.

וכבר הובא בספרים (עיי' צ"ח פסחים נו, ורבים כתבו כן) שתיבת 'אמן' עולה בנימטריא 'מלאך', כי מכל אמן שעונים נברא מלאך^{כז} המליץ טוב על האדם להחזיק ולהחיותו^{כח}.

קיום. ועל זה אמרו (ברכות נג:) גדול העונה אמן יותר מן המברך. ובאור הענין, כי המברך מעיד בברכתו של הקדוש ברוך הוא שהוא מקור הברכה, והעונה אמן הוא מקיים השטר והוא העיקר, שאין קיום העדות בעד ראשון אלא בעד שני, שהעדות נגמר על ידו, והעונה אמן הוא העד השני וצריך הוא שיצטרף עם העד הראשון שהוא המברך, כי עמו העדות קיימת. עכ"ל.

גם מצינו על גודל שכרו בעולם הזה בבריות גופא ונהורא מעליא, וכך איתא ב'תלמוד ירושלמי' (ברכות פ"ח ה"ח) 'כל המאריך באמן מאריכין לו ימיו ושנותיו

כד. בשנת ה'תש"ל נסתלק לבית עולמו אחד מחשובי ק"ק דסאטמאר בני. והוא בן צ"א שנים, בעת ההלוייה אמר הרה"ק ה'דברי יואל' זי"ע שזכה הנפטר לכזאת אריכות ימים (בתש"ל היה גיל זה נחשב לאריכות ימים מופלגת) על ידי שנהג לעבור בבית המדרש מאיש לרעהו לענות אמן על ברכותיהם, ושנינו 'כל המאריך באמן מאריכין לו ימיו ושנותיו', ואף רמז זאת במנין שנות חייו - צ"א, כי 'אמן' בגמטריא צ"א.

כה. בספר 'אמרי שמואל' (בשם ספר אהל יצחק) מביא שהרה"ק רבי שמואל שמעלקא מניקלשבורג זי"ע סיפר קודם הסתלקותו, שכל ימי חייו היה נזהר ביותר שלא לברך ברכה רק כאשר יש על ידו מי שיענה אחריו אמן, בהסבירו שמכל ברכה וברכה נברא מלאך, ולא תושלם יצירתו רק כאשר עונים אמן אחר ברכה זו, פעם בהיותו על אם הדרך בנסיעתו לברית מילה היה צריך לברך ברכת 'אשר יצר', אך לא היה שם מי שיענה אמן אחר ברכתו, ואף משרתו לא היה יכול לענות אמן אחר ברכתו כי היה נער פוחז וריק עד שלא היה ראוי אפילו לצרפו למנין. לפתע נראו שני אנשים משונים ונוראים, ובירך הרה"ק 'אשר יצר' והם ענו אחריו אמן במתיקות והתלהבות נוראה, ואחר עניית האמן לא נראו עוד, ומששאל את משרתו ענהו שהוא לא ראה אותם כלל וכלל. מיד עלה בדעתו ששנים אלו היו מלאך 'רפאל' ומלאך 'גבריאל' שנשלחו מן שמיא לענות אחר ברכתו אמן.

ועוד עלה בדעתו, לבאר על פי זה את דברי הפיוט שאומרים בימים הנוראים 'והוא באחד ומי ישיבנו, ונפשו איוותה ויעש, נורא וקדוש', והוא באחד - לבדו בשעת ברכה, אך לא היה לו מי ישיבנו ויענה אחריו אמן, ואף על פי כן ונפשו איוותה שמשותקק מאד שתעשה הברכה בשלימות, לכך ויעש נורא - יש עצה לעשות נוראות כאלו, מרום וקדוש - מן השמים כי כל קדושו בידך, ונתנמנם הרה"ק בעגלה וגילו לו מן השמים שכיוון לאמת, שאכן השנים שנגלו אליו היו מלאכים ואחד מהם היה רפאל, וגם כיוון לאמת בביאורו את דברי הפיוט.

כו. בספר 'נוטרי אמן' (עמוד רפא) הביא מעשה נורא, שסיפר רופא בעל תשובה שעלה מארה"ב לארה"ק מה הייתה הסיבה שהביאתו להתקרב אל ה' ולתורתו. הגיע אלי חולה שכל המערכות הגופניות שלו קרסו, ומצבו היה מסוכן עד שהיה נראה שנותרו לו מספר ימים לחיות. אחר 'אסיפות' ודין ודברים שהיו בין כמה רופאים גדולים ביותר הסיקו מסקנא שע"י ניתוח מסובך ומורכב ניתן להותירו עוד כמחצית השנה בחיים, אמנם, הניתוח יקר מאד וגם מנת היסורים הממתינה לו גדולה. מכיוון שכן הצגנו את המצב לאשורו בפני המשפחה, וחיכינו להכרעתם. החולה עצמו שהיה מתלמידי הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל ביקש להפנות את השאלה למורו ורבו, שמעתי את בקשתו והחלטתי בעצמי להגיע אל רבי משה זצ"ל לשמוע ממקור ראשון את דעתו. ומשבאתי לפני ר' משה והצגתי בפניו את הבעיה החלו עיניו להוריד דמעות וקרוב לעשרים דקות ישב ובכה על תלמידו זה ששנים רבות לא שמע ממנו מאומה, ולפתע נודע כי מצבו כה קשה.

ר' משה ביקש שימתינו לו עוד יום אחד, ולמחרת יגלה את דעתו מה היא, ויהי ממחרת נענה ר' משה - לנתח אותו, ואנחנו נתפלל לרפואתו, ונבקש בשבילו שנים ארוכות. והוסיף להסביר את סיבת החלטתו ומקור אמונתו כי החולה אכן יאריך ימים, שהרי אף לדברי הרופאים יחיה עוד חצי שנה, ובמשך חצי שנה זאת הוא יזכה לענות אמן על כמה ברכות, ומכל אמן שלו יברא 'מלאך', וכל מלאך ומלאך מאלו האמנים יצטרפו לפמליא של מעלה ויעמדו להגן עליו לשמרו ולהמליץ עליו זכות...

טוב משתיקה. כי הפעמון הוא כעין זוג בענבל המקשקש בתוכו (רש"י כאן) וכצורת הלשון המקשקשת תוך הפה, והזוג ההוא המקשקש משמיע קולו בבואו אל הקודש, ולכן הוא משל ורמוז הרומז על דיבור הפה, והרימונים... הם כעין כפיות חלולות סתומות אשר לא ישמע קולם - הם רמוז על השתיקות והעדר הדיבור. ובאה התורה לומר לך שעל הפעמון - הדיבור, להיות 'בתוך הרימונים' - בין שני שתיקות, ולא שיהיו הרימונים בתוך הפעמונים כלומר שתיקה אחת בין שני דיבורים, ולכן נברא האדם עם 'פה אחד' ושתי עיניים (ושתי אוזניים) לרמוז לו שמחצה ממה שהוא רואה (ושומע) יגיד בפיו¹.

בפרשתן (כח לב) 'והיה פי ראשו בתוכו, שפה יהיה לפיו סביב מעשה אורג כפי תחרא - וברש"י, למדנו שהשריונים שלהם פיהם כפול', וביאר הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע כי השריונים כלי מלחמה הוא (עי' שבת סב.), וללמדנו בא, שבמלחמת היצר יוכל להתגבר רק ע"י שיהיה 'פיהם כפול' - בשמירה כפולה ויתירה שלא לדבר דיבורים שאינם נצרכים (סידור לב שמח).

והנה אמרו חז"ל (ערכין מז.) מעיל מכפר על לשון הרע, אמר הקב"ה יבא דבר שבקול ויכפר על מעשה הקול², ולכאורה צריך ביאור, כי מן הנראה היה שיורו להביא בנד שאינו משמיע קול כלל, להורות ל'בעל הלשון' שיפסיק מלהשמיע קולו בדיבורים האסורים, ובוהו יתכפר לו. מכאן אמרו, שאכן, לא באה התורה

וירוויח 'פי שניים' בשכרו - להינצל מן היצר וחילולתו, כמו שכתב הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע (וישלה ד"ה הצילני) וז"ל, הצילני נא מיד אחי ר"ת אמן. אמרו חז"ל (שבת קיט:) כל העונה אמן בכל כוחו קורעין לו גזר דינו, ובאן נרמז מיד אחי מיד עשו הוא היצר הרע. עכ"ל, והיינו שעל ידי עניית אמן זוכה גם להינצל מיד עשו הוא היצר.

בדברים הללו כתב בספר 'מנחת אליהו' לבעל ה'שבט מוסר' (דרוש לפורים) על הפסוק (אסתר ב ז) 'ויהי אומן את הדסה היא אסתר', שנכתב אמן חסר וא"ו, לומר שמרדכי לימדה לענות אמ"ן [כמו שמחויבים האב והאם ללמד לבניהם מקטנותם (רמ"א או"ח קכ"ד ז)], ובוהו היתה שמורה מכל סכנה ברוחניות ובגשמיות, וניצלה מידי הטומאה אף בהיותה בבית אחשוורוש.

ונשמע קולו - שמירת הדיבור והזהירות מלה"ר ורכילות **בפרשתן** (כח לג), 'ועשית על שוליו רימוני תכלת וכו' ופעמוני זהב בתוכם', וכן נאמר בפר' פקודי (לפ כה) 'ויתנו את הפעמונים בתוך הרימונים על שולי המעיל סביב', ולכאורה צריך ביאור, הרי היו הרימונים והפעמונים זה לצדו של זה, ומדוע אמר ויתנו את הפעמונים בתוך הרימונים, הלא כמו"כ היו ג"כ הרימונים בתוך הפעמונים.

ומבאר האלשיך הק' (בפרשתן) וז"ל (בשינוי) אך הוא מוסר אבינו שבשמים ללמדנו דעת כי אין

כז. וכמו שהעמיס הרה"ק מרוזין זי"ע בדברי הגמ' (מגילה יח.) 'מילה בסלע משתוקא בתרין', שהמדבר מילה אחת מתוך שתיים שהוא שותק אזי שווה מילה אחת שלו סלע ויש לה ערך רב, שהרי אינו מדבר אלא כפי הנצרך. הוא היה אומר, הנה לחתן נותנים 'דורון דרשה', אבל הרבה יותר מכך ראוי הוא לקבל על השתיקה. רמז נאה רמז הרה"ק היהודי הקדוש מפרשיסחא זי"ע בדברי המשנה במסכת תמיד (א א) 'מצאו נעול יודע שיש שם אדם פתוח יודע שאין שם אדם', הנועל פתחי פיו, ואינו מדבר כל מה שליבו חפץ, הרי 'בידוע שיש שם אדם', אך אם פיו פתוח - כלומר, שאינו שם על לב מה שמוציא מפיו בידוע שאין שם אדם - אינו נחשב כאדם, אלא כ... וכך היו אומרים קמאי, כמו שיש 'זולל וסובא' המרבה באכילה גסה ושתייה שלא כדת, כן יש זולל וסובא באדם המדבר ומדבר ומדבר בלא מחשבה יתירה, ומרבה בדברים של לשון הרע, רכילות ושאר דיבורים אסורים שסופם מי 'ישורם' (אמרי נועם, הרה"ק מוואלכבארז).

כח. עוד איתא בגמ' (שם) 'קטורת מכפרת על לשון הרע, אמר הקב"ה יבוא דבר שבחשאי [היא מעשה הקטורת הנעשית בחשאי ובסתר, שהיתה נעשית במזבח הפנימי והיו הכהנים אסורים להיות שם בשעת עבודתה] ויכפר על מעשה חשאי' (ועיי"ש בביאור הטעם שיש ב' מכפרים). ומבאר המהר"ל (דרשה לשבת שובה) כי המספר לשון הרע הרי הוא מתרחק ונכרת מהקב"ה, וכמו שדרשו בגמ' (ערכין טו:) ממה שנאמר (תהילים יב ד) 'יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות', ותיקונו על ידי מעשה הקטורת, שהיא חוזרת ומקשרת אותו לאביו שבשמים, שקטורת הוא מלשון קשר.

באר הפרשה - פרשת תצוה

תצוה אותם עד כמה צריך להיזהר בלשונם, כי מות וחיים ביד הלשון.

עוד נאמר בפרשתן (כח טו-ב) ועשית חושן משפט... וישפה, ובמדרש (תנחומא ויצא ו) הביאו שהוא נוטריקון 'יש לו פה ושותק' - שהרי ישפה הוא אבנו של בנימין שידע ממכירת יוסף ולא הגיד. ולכאורה צריך ביאור דאם מעלתו שהוא שותק הוה ליה לקראו 'אין-פה', ומבאר הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (ליקוטים ד' פרשיות) דעיקר החשיבות היא שיש לו פה ובידו כוח לדבר ואעפ"כ שולט עליו ופיו ברשותו, לבלום לעת הצורך. ולבן נקראת האבן בשם 'ישפה', כי אם אין בידו לשלוט על פיו אין לו פה, כי פיו אינו שלו אלא אדרבה הוא של פיו לב.

לאסור על האדם מלדבר, אדרבה יפתח פיו כ"ס, וידבר רק דיבורים מותרים נקיים מכל רבבל.

והנה לא נזכר שמו של משה רבינו ע"ה בכל הפרשה, וידוע מה שכתב בבעל הטורים (ע"פ הוה"ק פר' פנחס רמב.). דהטעם הוא משום שאמר משה רבינו ע"ה 'מחני נא מספרך אשר כתבת' (להלן לב לב) וקללת חכם אפילו על ידי תנאי באה ונתקיים בזה, ומכאן למדנו עד כמה צריך האדם להיזהר בלשונו, שאף ש'מאן לך רב משה' - מי לנו גדול משה, ואמר זאת לצורך הצלת ישראל מ"מ לא נמלט מן העונש (כמובן שאין אנו מדברים כלל משה רעיא מהימנא. אלא רק ללמדנו בא) ל"א. על פי זה פירש ה'ש"ך' על התורה שזהו שאמר לו הקב"ה 'ואתה תצוה את בני ישראל' - שהא גופא

והדבר נורא עד כמה חמור עוון לשון הרע, שבאותו זמן נעלה 'אחת בשנה' כשנכנס הכהן הגדול לקודש הקדשים בעיצומו של יום הכיפורים, לא מצא על עוון חמור יותר לכפר אלא על בעלי הלשון, והיינו, שהם נצרכים לכפרה הגדולה ביותר...

כט. איתא בגמ' (יומא עו:) אמר רבא חמרא וריחני פקחין - ששתיית יין והרחת מיני בשמים הם החכימו אותו. וביאר הגה"ק רבי חיים פאלאג'י זי"ע, דהנה איתא בגמ' (כריתות ו) שכשהיו שוחקים את סממני הקטורת היו אומרים הדק היטב היטב הדק מפני שהקול יפה לבשמים, לעומת זאת 'הדיבור רע ליין', שאם מדברים בשעה שמכינים את היין פוגמים בטעמו ועל כן עדיף לשתוק באותה שעה, נמצינו למדים ש'חמרא' מורה על שתיקה ואילו 'ריחני' מרמז על דיבור, זהו שאמר רבא חמרא וריחני פקחין - כלומר לדעת אימתי לשתוק ואימתי לדבר זהו החכמה הגדולה ביותר.

ל. סיפר הרה"ח ר' משה בנצלוביץ זצ"ל מישישי חסידי גור בדור האחרון, והיה משמש כאיש החברא קדישא בביה"ח בבני ברק עד סוף ימיו. בבחרותו עלו הוריו להשתקע בארץ ישראל (לפני המלחמה), בימים ההם סבל מכאבים עזים בשיניו, בימים שהרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע ביקר באר"י, רצה ר' משה להזכיר את עצמו אצל הרבי אך משום מה ביקש מבנו של הרבי - הרה"צ רבי מאיר זצ"ל הי"ד, שיזכיר אותו לפני אביו. אמר לו רבי מאיר שיעמוד במקום פלוני שהרבי עתיד לעבור שם, וכאשר יעבור שם הרבי יזכיר לו את כאביו, וכן הוה, והי כשמוע הרבי את האזכרה, נענה ואמר 'רעדט מען נישט קיין לשון הרע' (א"כ פוסקים מלדבר לשון הרע), כאומר לו, שאם מתייסר באחד מאברי הפה סימן הוא לו שעליו להתחזק בשמירת הלשון, ואכן קיבל על עצמו מאז שלא לדבר שום דברים אסורים ונעלמו לו יסוריו וכאביו.

פעם נכשל בשמץ לשון הרע באמצע הלילה, ומיד חזר והרגיש בכאבי שיניים, והיו לו יסורים אלו לזכרון שיפסיק לדבר דברים אסורים, כי אחר שקיבל על עצמו לשמור פיו ולשונו הוטב לו ועד שעלה השחר נעלמו הכאבים כלא היו, ועד שנות זקנה ושיבה היו שיניו לבנות כחלב וללא שום פגם.

לא. הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע אמר שצדיק אוהב את הצנעא, וכל 'פרסום' הוא צער ויסורים עבירו, לכן משה רבינו ע"ה שמסר נפשו בשביל כלל ישראל ואמר מחני נא וגו' זכה עי"ז לשכר ושמו אינו מופיע בפרשת תצוה, ונחסך ממנו ענין הפרסום ממנו.

לב. ויש שרמזו כן בפסוק (תהלים קטו ה) 'פה להם ולא ידברו' דמי שיש לו פה אכן 'לא ידברו', אבל מי ש'כן מדבר' אין לו פה, והוא ע"ד אמרתם השנונה של בני פולין בתפארתה - מי שמדבר יתר על המידה, אין לו 'פה', אלא 'חור' מיותר בגולגולתו, משם נשפכין חוצה כל השטויות שבמוחו, ועל ידי דיבורו הוא מחורר חור אף במוחו של השומע אותו ומאזין לדברתו חסרת המחשבה.

עוד אמרו בדרך צחות, דלעולם תמיהה רבתי היא, לשם מה הללו דורשים יומם ולילה, ומדוע לא סגי להם לחשוב במוחם כל אלו ה'פנינים' היוצאים ושפועים מפיהם, אלא מאי תען ותאמר, כי ברצונם שרעיהם ישמעו וידעו

עוד בפרשתו (כח לה), 'והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו בבואו אל הקודש', ואיתא ב'מסורה' שבכל מקום שנכתב 'קולו' בתורה כתיב 'קלו' חסר חוץ מבפסוק זה שנאמר 'קולו' מלא, וביאר הרה"ק האמרי יהודה' מבערז'אן זי"ע שבא הכתוב לרמוז, כי בבואו אל הקודש לשרת לפני ה' בתורה ובתפילה צריך להיות 'קול מלא' מתוך התלהבות וחמימות ברעש גדול, אכן בשאר הדיבורים והקולות בדברי חול די ב'קול חסר'...

אשר על העדות - ע"י עסק התורה יינצל מן הייסורין בפרשתו (כו ט), 'ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור', וברש"י, שרק טיפה הראשונה היוצאת מן הזית היתה כשרה למנורה (מנחות פו.), לגי, ביארו בה בשם הרה"ק מהרי"ד מבערז'אן זי"ע שהרי המנורה רומזת ל'תורה' (ב"ב כה:), ולכן היו סוחטים רק 'טיפה אחת' לצורך הדלקת המנורה (והיא הנסחמת בנקל מאד, בלא 'דוחק') - כי העוסק בתורה נפטר מכל מיני 'כתית', ולא יסבול יסורים, כמאמרם (ברכות ה.) 'כל העוסק בתורה יסורין בדילין הימנו'. ועל ידי לימוד התורה ייפטר מכל מיני דחק וצער ל"ה.

אשר על העדות - ע"י עסק התורה יינצל מן הייסורין

ובכך פירש הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע דברי חז"ל (ברכות ו:): 'אגרא דכלה דוחקא', וברש"י, 'שבת שלפני הרגל, שהכל נאספין לשמוע הלכות הרגל'. וביאר הרי"ם אגרא דכלה - השכר על לימוד התורה שלמדו באסיפת העם, דוחקא - שיתבטל מהם כל הדוחקים והיסורים ל"ה.

ומפורש אמרו חז"ל (בר"ר צב א) 'אין לך אדם בלא יסורים, אשריו לאדם שיסורים באים עליו מן התורה', והיינו, ש'אדם לעמל יולד', אך אשרי האיש 'שיסוריו בתורה', יסורים וקשיים הללו מצילים אותו מיסורים וצרות אחרות ל"ה.

ורמז ליה הרה"ק ה'ישמח משה' זי"ע (פרשת בשלח, פר' המן) בלישנא דקרא (בראשית ג יט) 'בזעת אפך תאכל לחם', דלתיבת לחם יש שתי משמעויות, חדא כפשוטה, ואידך כמדרשה דקאי על התורה, ככתוב (משלי ט ה) 'לכו לחמו בלחמי'. והנה, אין איש שנפטר מגזירת 'בזעת אפך תאכל לחם', אלא שבידו הברירה לבחור על איזה לחם יתייגע וזייע, כי אם יהא כל עמלו בתורה יזכה לפרנסה בהרחבה ולא יצטרך לעבוד קשה על פרנסת מטה לחמו ל"ה.

אשר על העדות - ע"י עסק התורה יינצל מן הייסורין בפרשתו (כו ט), 'ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור', וברש"י, שרק טיפה הראשונה היוצאת מן הזית היתה כשרה למנורה (מנחות פו.), לגי, ביארו בה בשם הרה"ק מהרי"ד מבערז'אן זי"ע שהרי המנורה רומזת ל'תורה' (ב"ב כה:), ולכן היו סוחטים רק 'טיפה אחת' לצורך הדלקת המנורה (והיא הנסחמת בנקל מאד, בלא 'דוחק') - כי העוסק בתורה נפטר מכל מיני 'כתית', ולא יסבול יסורים, כמאמרם (ברכות ה.) 'כל העוסק בתורה יסורין בדילין הימנו'. ועל ידי לימוד התורה ייפטר מכל מיני דחק וצער ל"ה.

'הגיגיהם' מה הם - והרי הללו אינם יודעי מחשבות... מעתה עליהם לבקש את רשות של בידידם האם הם מעוניינים לשמוע כל זאת...

לג. אגב אורחא, כתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות ח"א עמו' קעה.), סגולה נפלאה לאדם לזכור את תלמודו, שבעת הלימוד יקשר מחשבתו עם משה רבינו, ויחשוב שהרי הוא מדבק את רוחו עם רוחו של משה ויזכה לזכירה בתורה. ובזה מבאר בלשון הפסוק ויקחו אליך - שבני ישראל יתקשרו עמך. אך עדיין כתית למאור - עדיין עליהם לעסוק בתורה מתוך יגיעה, ועם יגיעתם יתקשרו בך, וזה יועיל להם להעלות נר נר התורה הקדושה, לזיכרון לתמיד. סגולה נוספת ידועה משמיה של הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע (ילקוט מהרי"א, הובא בהיכל הריב"ש עמ' סט) שכ'סגולה לזכרון' יבקש על כך במחשבתו בשעת קידוש בליל שב"ק בתיבות זיכרון למעשה בראשית, ויועיל לו לזכור את תלמודו. לד. ועל דרך שאמרו בגמ' (עירובין נד.) 'חש בראשו יעסוק בתורה וכו', חש בכל גופו יעסוק בתורה, שנאמר (משלי ד כב) ולכל בשרו מרפא', וכשם שהתורה מביאה רפואה לעולם, כך פוטרת היא משאר מיני צער.

לה. כך מביא הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע את הדיבורים האחרונים שאמר זקנו (אבי אמו) הרה"ק השרף מקאצק זי"ע, 'כל מי שיניח ראשו בתורה, הריני ערב בעדו בזה ובבא, אך מי שהוא לייטיש מטושטשים (והכוונה היא להולכים בטל בתאונות שונות ומשונות) יפול לנוקבא דתהומא רבה' עד כאן לשונו, ותוספת דברים אך למותר.

לו. בדרך צחות אמרו לרמז זאת בתפילתו של רבי נחוניא בן הקנה (ברכות כח:): 'מודה אני לפניך ה' אלהי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות וכו', אני רץ והם רצים, אני רץ לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת', ולכאורה מדוע 'אני רץ' ולא הולך בנחת (ובפשוטו, היינו משום ש'לעולם ירוץ אדם לדבר מצוה'), אלא שאם נגזר על האדם ש'ירוצ' ותמיד יהיה בטרדה ובבהלה, הברירה בידו אם לרוץ לחיי עולם הבא או לרוץ לחיי עוה"ז... ובחרת בטוב ובחיים האמיתיים...

לז. הרה"ק בעל ה'דברי יששכר' זי"ע מביא שהיה מרגלא בפומיה דאביו, כאשר נכנס אחד לבקש ברכתו להצלחה בענייני הפרנסה, שמוטב לו להשקיע עצמו בתורה, ועל ידי זה יזכה לברכת כל ישראל האומרים בכל יום 'על ישראל ועל רבנו ועל תלמידיהו ועל תלמידי תלמידיהו ועל כל מאן דעסקין באורייתא וכו' יהא לנא להון ולכון וכו' ומזוני רויחי'.

באר הפרשה - פרשת תצוה

פוק חזי כמה יקר בעיני ה' לימוד התורה מתוך הדחק ויסורים, עד שאמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, וז"ל. ענין אריכות הגלות כל כך, אולי משום שחשוב מאד בשמים לימוד התורה בזמן הזה, שהוא בקושי ודוחק גדול ועול פרנסה המטרידים את האדם. (שש"ק ח"ב קעו). והיינו שבימות המשיח תהיה הרחבה גדולה לישראל, כמאמרם (עירובין מג:): 'כיון דאתי משיחא הכל עבדים הן לישראל', ושוב לא יוכלו ללמוד תורה מתוך הדחק². והדברים נפלאים, שהרי הקב"ה מצטער בצרתן של ישראל, ככתוב (תהלים צא, טו) 'עמו אנכי בצרה', ואמרו (חגיגה טו:): 'בזמן שאדם מצטער שכניה מה לשון אומרת, קלני מראשי קלני מזרועי', ואעפ"כ מעדיף השי"ת יותר

אולם אף המתנסה ביסורי הגוף והנפש רח"ל אינו נפטר מחמת כן מלימוד התורה לה, וכמו שפסק הרמב"ם להדיא (הלכות ת"ת א ח) 'כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורין'. ואין בריה בעולם שבידה להיפטר ולהשתמט מחובה זו, ואדרבה אין לך חביב לפני המקום כת"ת הנלמד מתוך הדחק ויסורים, דמשתכחין בצערא דילהון ועסקין בחדוותא דקוב"ה, ובאותה שעה מתפאר השי"ת עם ישראל לפני הפמליא של מעלה לט. ועוד שלימוד התורה מתוך הדחק מסוגל להתקיים בידו, וכפי שאמרו במדרש זוטא (קה"ר ב ט) שהעיד שלמה על עצמו 'תורה שלמדתי באף - נתקיימה לי'.

לח. הרה"ק ה'ישועות משה' מויז'ניץ זי"ע היה מדקדק בלשון שאנו מבקשים ב'ברכת החודש' (ומקורו ביצלותיה דרב' ברכות יז:): 'שתתן לנו חיים ארוכים, חיים של שלום, חיים של טובה, חיים של ברכה, חיים של פרנסה, חיים של חלוץ עצמות וכו', חיים של עושר וכבוד חיים, שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים', והנה בכל הבקשות אנו אומרים 'חיים של', אכן לגבי אהבת תורה ויר"ש אין מבקשים חיים של אהבת תורה, אלא חיים שתהא בנו אהבת תורה, וצריך ביאור שינוי הלשון.

אלא כי לא הרי אהבת תורה כשאר העניינים הנזכרים, וכגון לעניין עושר וכבוד, כי בוודאי יש חיים גם בלא עושר וכבוד, אלא שאנו מבקשים שבנוסף לעצם החיים נזכה גם לעושר וכבוד, משא"כ לגבי תורה - הרי חיים בלא תורה אינם חיים, על כן אנו מבקשים על חיים 'שתהא בנו' אהבת תורה... (כלומר שרק כך החיים נחשבים 'חיים', עם אהבת התורה). עפ"ז ביאר את תפילת דוד המלך ע"ה (תהלים קיח יז) 'לא אמות כי אחיה', ולכאורה הרי זה כפל הלשון בלא צורך, שאם אכן 'לא אמות' אזי 'אחיה', ומה צורך יש לבקש במפורש 'כי אחיה'. אלא, שכך התפלל דוד, לא אמות, אך איני מסתפק בחיים שאינם חיים, אלא כי אחיה בחיים האמיתיים. והפטיר, כי לפעמים קוברים בן אדם שהוא בן עשרים רק בהגיעו לשבעים שנה... הא כיצד, אחר שעזב את הישיבה בהיותו כבן עשרים חדל ללמוד, ומאז הוא מסתובב בעולם בלא חיות, עד מלאות ימיו ושנותיו כשהוא בן שבעים שנה... ולמדנו בדבריו, עד היכן החיוב על כל יחיד לעסוק בתורה ואפילו בעל ייסורים, שכשם שהחולה זקוק לרוח חיים ולנשימה כך הוא זקוק לסם החיים האמיתי... לט. אמרו חז"ל (מנחות מט.) 'אין מחנכין את מזבח הזהב, אלא בקטורת הסמים של בין הערבים', וביאר הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (תרע"ג) ד'קטורת' מלשון קשר היא, וקאי על הקשר בין יהודי לקונו, וקא משמע לן שהקשר עם הקב"ה מתחזק כשהיא שעת 'בין הערבים', מתוך טרדות ובלבולים, והאדם מתחזק וממשיך בעבודתו. יש שרמזו כן במנורה, שהיתה עשויה מלאכת אומן 'משוקדים' מלשון שקדים, והנה השקדים תחילתן מר וסופן מתוק (עי' מעשרות א ד), וזהו יופיו והדרו של בית המקדש, כי הקב"ה כביכול מתפאר בעבודת היהודי כשתחילתו מר... הא למה זה דומה לציור שהאדם תולה בביתו מחמת יופיו, כך כביכול מתפאר הקב"ה בבניו המקיימים מצוות ועוסקים בתורה מתוך הדחק.

בחור נכנס אל הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע והתאונן בפניו כי מר לו מאד, היות ולא התברך באהבת תורה. נענה לו ה'פני מנחם' ואמר, מה אעשה שנתברכתי ב'אהבת התורה'... כלומר, אף אני מיצר, אבל בהיפוך, כי הנני מיצר על כך שזכיתי כן לאהבת תורה, ומשום הא אין לי כ"כ זכיה להתייגע בתורה אף בלא חשק.

מ. בסוף ימיו נסע הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע לעיר וויען כדי לדרוש שם ברופאים, והתלווה אליו בנו הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע, ושהו שם במשך כמה שבועות, ביום השב"ק הבחין מהרי"ד בבחור מבוגר שעוסק בתורה במשך כל יום השבת בהתמדה גדולה ובחשק עצום, ומאד התפעל מעבודתו ומלימודו, ניגש אליו ושאלו מאין הוא ומה מעשיו, נענה הבחור ואמר, שאנשי הצבא הנכריים גייסו אותו לשרת בצבאם, והיה מוכרח לחלל את השב"ק, לכן פנה אל מפקדיו שיתנו לו יום מנוחה בשבת, ותמורת כן יעבוד שעות ארוכות יותר בששת ימי המעשה, וזכה

הרי 'אין בין אדר הראשון לאדר השני' (מגילה ו:). וכך כתב הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע (פרי צדיק לר"ח אדר ראשון) וז"ל, אבל שורש המצוות שבלב, כיון ששניהם בשם חודש אדר נקראו, וכשבא הזמן הזה באדר ראשון גם כן זמן מחיית עמלק, מרגיש האדם בלב בחינת משתה ושמחה וטוב לב, שיכולים לתקן הלב כסיל לשמאלו, שזהו עיקר מחיית עמלק יצרא בישא. עכ"ל. גם הגידו צדיקי הדורות, שבשם שביוס הפורים מתעורר בכל שנה ושנה תוקף הרחמים והרצון לעשות ניסים בזמן הזה כבימים ההם, כך גם ב'פורים קטן' מתעורר השפעות ניסים לישראל^{מב}.

משנבנם אדר יתרכו שמחות ושפע רב^ג בבתי בני ישראל, ונזכה כולנו לרפואות וישועות, אורה ושמחה וששון ויקר.

להצטער בצרתן של ישראל כביכול, כדי שיוכל להשתעשע בתורה שבני ישראל עוסקים מתוך הדחק.

וטוב לב משתה תמיד - קדושת 'פורים קטן' וסגולותיו
כתב הרמ"א (סי' תרצ"ז ס"א) 'יש אומרים שחייב להרבות במשתה ושמחה ב"ד שבאדר ראשון, ואין נוהגין כן, ומכל מקום ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים, וטוב לב משתה תמיד^{מב}. ובמ"ב (סק"ה) כתב 'בהגהת תשב"ץ כתב דיש להרבות, ורבינו יחיאל מפריש רגיל להרבות ולהזמין בני אדם, וזהו שסיים הרמ"א וטוב לב משתה תמיד היינו שמוזב להרבות לכבוד הנם שנעשה בעיתים הללו'.

אך אף שאין חיוב ב'משתה ושמחה' ושאר מצוות יום הפורים, מכל מקום לענין הארת היום וסגולתו

לשאת חן בעיניהם והרשעים הללו יצאו מגדרם והסכימו להצעתו, מאז קיבל על עצמו לעשות את יום מנוחתו - יום השבת, כולו תורה, כשמוע מהרי"ד את תשובתו נענה ואמר 'מי יודע אם בחור זה אינו מעכב את הגאולה...'
שהרי בבוא גואל יוסר עול הגלויות ועול הגויים מעל צווארינו, ואז לא יוכל עוד כביכול להשתעשע עם לימוד התורה במסירות נפש כשל בחור זה.

מא. ה'שערי תשובה' (סק"ב) נתן רמז בדברי הרמ"א כי 'משתה טוב' בגימטריא 'אדר ראשון' (762)...
מב. הרה"ק ה'אמרי יוסף' זי"ע (דרוש י"ד לפסח) מביא, שהרה"ק ה'דברי חיים' מצאנו זי"ע סיפר ב'פורים קטן', כי פעם הלך הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע בערב יום הכיפורים אחר הסעודה לרחוב העיר ברצונו לזכות בעשיית גמילות חסדים למי שנצרך, ופגע בעני אחד ושאלו אם רוצה לשתות י"ש, והשיב העני בהן, ואכן לקחו הרמ"ל לבית מרזח הסמוך וציווה לתת לו, לאחר ששתה העני חזר הרמ"ל ושאלו האם תרצה לשתות י"ש הגון וחריף יותר מהראשון וכמובן שהשיב העני בחיוב, והוליכו למקום שמייצרים י"ש חריף ומשובח ביותר ונתן לו מהמובחר ביותר, ושתה העני להנאתו, ואח"כ שאל את הרה"ק מפני מה לא לקחת אותי מיד לבית היוצר, מה ה'עניין' לתת לי בתחילה כוס ממין פשוט ורק אח"כ אותו י"ש משופרא דשופרא, השיבו הרה"ק, ברצוני היה לגרום לך הנאה וקורת רוח קודם ביאתך לשם, שאף ב'דרכך' לשם תהיה שבע וטוב לב, סיים ה'דברי חיים' ואמר, הגם שנודע מספה"ק שהימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור ובכל שנה ושנה נתעורר הנס, ובודאי יעשה לנו השי"ת ניסים בפורים הבא עלינו, אמנם כדי להפיס דעתנו נתן לנו השי"ת כעת פורים קטן שגם היום נתעורר הנס.

מעשה היה אצל הרה"ק רבי מרדכי מנדבורנא זי"ע שהגיעו אליו אנשים בפורים קטן וראו שם הרבה נרות דולקים והתפלאו מה יום מיומיים, הרגיש הרה"ק בפליאתם, ואמר להם 'מה חידוש יש אצלכם על הנרות מפני שהיום פורים קטן, היום יום גדול, שיש הארה גדולה בעולמות העליונים' (הובא באבן ישראל נא).

מג. פעם נענה הרה"ק ה'חווה' מלובלין זי"ע בעריכת שולחן בליל שב"ק, גילו לי תורה מן השמים ולא פירש... הדבר נשנה ביום השב"ק, ורק ברעווא דרעווין גילה, כתיב בפרשתן (כח ג) 'ועשית משבצות זהב', זאלסט זיי מאכן קאסטענעס פון גאלד - עשה לבנ"י תיבות מלאות זהב (משבצות היינו ריבוע, ותיבת ריבוע מתפרשת ג"כ כ'תיבה'). וכך אמר הרה"צ רבי זלמן בריזל זצ"ל בשם הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע, רבש"ע, תן לבניך עשירות, ואל תחשוש שזה יבטל אותם מעבודת ה', שא"כ כבר היה היצה"ר מביא עשירות לאדם מזה זמן רב...